

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HISTORIE

VÝZNAMNÁ PLZEŇSKÁ RODINA PETÁKOVÝCH
A JEJICH PŘÍNOS PLZNI
NA PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Slavíková

Specializace v pedagogice, obor Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Naděžda Morávková, Ph. D.

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 18. června 2019

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní doc. PaedDr. Naděždě Morávkové, Ph. D. za její cenné rady, vstřícnost a ochotu při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat mé rodině a mému příteli za podporu během studia.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD.....	3
1 VÁCLAV PETÁK	6
1.1 PETÁKOVI.....	6
1.2 MLÁDÍ A STUDIUM VÁCLAVA PETÁKA.....	6
1.3 PŘÍCHOD VÁCLAVA PETÁKA DO PLZNĚ A POČÁTKY JEHO PRÁVNICKÉ KARIÉRY	7
1.3.1 ADVOKÁTNÍ ÚSPĚCHY	7
1.4 VSTUP VÁCLAVA PETÁKA DO POLITIKY.....	8
1.5 VÁCLAV PETÁK PURKMISTREM	9
1.6 POSLANCEM ZEMSKÉHO SNĚMU.....	10
1.7 PETÁKOVY ZÁSLUHY O PLZEŇSKÉ ŠKOLSTVÍ.....	11
1.8 ZÁSLUHY VÁCLAVA PETÁKA O MODERNÍ PLZEŇ	19
1.9 POČÁTKY TRAMVAJOVÉ DOPRAVY V PLZNI	19
1.10 ZLEPŠENÍ HYGIENICKÝCH PODMÍNEK.....	20
1.11 ZMĚNY V PLZEŇSKÉM KULTURNÍM ŽIVOTĚ	21
1.11.1 STAVBA MUZEA.....	21
1.11.2 STAVBA MĚSTSKÉHO DIVADLA	21
1.12 PLZEŇSKÉ SPOLKY.....	22
1.12.1 HLAHOL	22
1.12.2 SOKOL.....	23
1.12.3 MĚŠŤANSKÁ BESEDA.....	25
1.12.4 DĚLNICKÁ BESEDA	26
1.12.5 STRAVOVACÍ SPOLEK	27
1.13 ČINNOST VÁCLAVA PETÁKA ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY.....	27
1.14 ZÁVĚR ŽIVOTA VÁCLAVA PETÁKA	29
1.15 VÁCLAV PETÁK A JEHO ODKAZ.....	30
2 PRVNÍ MANŽELKA RŮŽENA PETÁKOVÁ	33
2.1 PETÁKOVY DĚTI Z PRVNÍHO MANŽELSTVÍ S RŮŽENOU PETÁKOVOU	36
3 DRUHÁ MANŽELKA ELIŠKA PETÁKOVÁ.....	37
3.1 DĚTI ELIŠKY A VÁCLAVA PETÁKOVÝCH.....	38
ZÁVĚR	39
4 PRAKTICKÁ ČÁST	42
4.1 METODA A POPIS VÝZKUMU	42
4.2 VÝSLEDEK VÝZKUMU.....	42
4.2.1 GRAF Č. 1 – POHLAVÍ	42
4.2.2 GRAF Č. 2 – VĚK.....	43
4.2.3 GRAF Č. 3 – DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ	43
4.2.4 GRAF Č. 4 – ZNALOST VÁCLAVA PETÁKA	44
4.2.5 GRAF Č. 5 – OBLAST PŘÍNOSU.....	44
4.2.6 GRAF Č. 6 – ZDROJ INFORMACÍ	45
4.2.7 GRAF Č. 7 – ODHAD OBLASTI PETÁKOVA PŮSOBENÍ.....	45
4.2.8 GRAF Č. 8 – POJMENOVÁNÍ ULICE V PLZNI.....	46
4.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	46
SUMMARY.....	47
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY	48
PŘÍLOHA	51
SEZNAM PŘÍLOH	I
PŘÍLOHA	II

SEZNAM ZKRATEK

Jednota	Česká jednota paní a dívek v Čechách
Matice	Ústřední matice školská
Sokol	Plzeňský Sokol

ÚVOD

Bakalářská práce, jak název napovídá, je věnována plzeňské rodině Petákových, především purkmistru Václavu Petákovi a jeho dvěma chotím. JUDr. Václav Peták, ačkoliv nebyl rodákem z Plzně, patřil mezi přední plzeňské osobnosti svojí angažovaností ve veřejném a politickém životě v Plzni.

Cílem mé bakalářské práce v teoretické části je sestavení podrobných životopisů členů plzeňské rodiny Petákových žijících na přelomu 19. a 20. století v Plzni. Bohužel, k tomuto tématu není příliš archiválií a ani Archiv města Plzně nevlastní osobní fond Václava Petáka a jeho rodiny, existují pouze fondy vztahující se k institucím, ve kterých rodina působila. V Archivu města Plzně je však možné nalézt jubilejní spis k 50. výročí spolku Jednoty paní a dívek v Plzni, kde působila Růžena Petáková, a spisy týkající se Měšťanské besedy, mezi jejíž přední členy Václav Peták patřil. Archiv uchovává i smuteční oznámení Růženy Petákové a album fotografií se snímkem z purkmistrova pohřbu. Kopie obou archiválií jsou součástí přílohy bakalářské práce.

Další institucí, kde lze získat materiály k tématu, je Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje. Tamní katalog Kramerius umožňuje digitální přístup k dobovým novinám, kde jsou informace o první tramvajové lince v Plzni nebo o Spolku pro stravování chudé školní mládeže.

Nejvíce informací o této plzeňské rodině je zaznamenáno v literatuře. Například Karel Řeháček se ve svém příspěvku do *Časopisu společnosti přátel starožitností* s názvem *Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století*¹ podrobně zabývá členy rodiny Petákových. Taktéž společně s Dagmar Hudecovou vydali publikaci *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840–1939*,² ve které je stručně zaznamenán život Růženy Petákové.

Dalšími publikacemi, ze kterých lze čerpat informace jsou *Dějiny města Plzně 2*³ a druhý díl *Dějiny Plzně*.⁴ V těchto knihách jsou uvedené informace o vývoji českého

¹ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 93–101.

² HUDECOVÁ, Dagmar – ŘEHÁČEK, Karel. *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840–1939*. Plzeň: Dimenze AZ, s.r.o., 2017. 86 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-0948-0.

³ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. 913 s. ISBN 978-80-87911-01-3.

⁴ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. 296 s.

školství v Plzni a okolí, o přeměně Plzně z řemeslného města na průmyslové nebo o kulturním rozmachu na konci 19. století.

V neposlední řadě byla pro vytvoření mé práce důležitá publikace s názvem *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*,⁵ vydaná při příležitosti dvacetiletého působení JUDr. Václava Petáka ve funkci purkmistra. Čtenář se zde může dočíst o jeho právnické kariéře, jaké funkce Václav Peták zastával, dále o působení ve spolcích a taktéž je zde možné dohledat osobní rysy purkmistra a zhlédnout otištěné fotografie z Petákova života.

Předložená bakalářská práce je nejprve věnována životu Václava Petáka a jeho přínosu pro tehdejší královské město Plzeň. Také jsou uvedeny informace o jeho dvou manželkách, které se také angažovaly ve veřejném životě. Život purkmistra je rozdělen na několik podkapitol.

V první podkapitole je popsáno Petákovo dětství a studium v Praze, následné přestěhování mladého doktora práv se svojí první manželkou Růženou do Plzně a jeho působení na místě koncipienta advokátní kanceláře.

Třetí až šestá podkapitola shrnuje jeho právnickou a politickou kariéru spojenou se zvolením do funkce plzeňského purkmistra v roce 1892 a jeho záměry spojené s touto funkcí.

Sedmá podkapitola zachycuje dr. Petáka jako horlivého vlastence v oblasti školství. Peták projevoval zájem o zachování a rozvoj českého školství na území západních Čech a nezapomínal ani na chudé nebo mravně narušené děti.

V práci je zmiňována i přeměna Plzně během Petákovo působení ve funkci purkmistra: přestavba města, výstavba městských podniků, vybudování kanalizace nebo zavedení tramvajové dopravy.

Protože se Václav Peták neangažoval pouze v politické oblasti, v dalších kapitolách jsou uvedeny jeho aktivity a funkce v různých spolcích a organizacích.

V posledních podkapitolách jsou popsány strasti první světové války, kdy musel purkmistr řešit dodávky potravin pro Plzeňany, chod militarizovaných podniků, vojenské a národnostní otázky, a přitom zachovávat nucené dekorum vůči monarchii.

Během svého života získal Peták několik ocenění, dokonce po něm bylo pojmenováno dnešní náměstí T. G. Masaryka v Plzni. Toto téma je obsažené v posledních podkapitolách o Václavu Petákovi.

⁵ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

V dalších kapitolách jsou popsány životy Petákových manželek Růženy, rozené Rákosníkové, a Elišky, rozené Pachmannové, a jejich aktivity v organizacích prospěšných plzeňským obyvatelům. Součástí bakalářské práce je i praktická část zaměřující se na výzkum povědomí současných Plzeňanů o rodině Petákových a jejím významu.

1 VÁCLAV PETÁK

1.1 PETÁKOVI

Václav Peták se narodil 24. září 1842 v Rosovicích⁶ rodičům Anně a Fabiánovi Petákovým. Václavova matka, rozená Beznosková, pocházela z lesnické rodiny. Otec Fabián Peták působil jako učitel obecní školy v Rosovicích.⁷ Václav se narodil jako nejstarší syn. Anna s Fabiánem měli společně ještě několik dětí, avšak dospělosti se dožili pouze bratři Karel, který v Bohutíně na Příbramsku pokračoval v učitelské tradici, a Vojtěch, později strojmáče u státních drah v Plzni.⁸

Anna Petáková zamřela 9. května 1869, Fabián Peták ale ani ve svých 59 letech nezůstal dlouho sám. Ještě tentýž rok se oženil s o 28 let mladší vdovou Johannou Kombercovou z Kotenčic. Společně měli ještě dvě děti: syna Emila a dceru Růženu.

Na konci 70. let se Fabián Peták s rodinou přestěhoval do Příbrami a v pozdějším věku se odstěhoval za svým nejstarším synem do Plzně, kde 25. dubna 1887 zemřel. Pohřben byl o dva dny později na plzeňském hřbitově sv. Mikuláše.⁹

1.2 MLÁDÍ A STUDIUM VÁCLAVA PETÁKA

Jako malý se Václav nejprve začal vzdělávat u svého otce v Rosovicích,¹⁰ ke kterému chodil po dobu dvou let do jednotřídky.¹¹ Poté odešel do Prahy, kde navštěvoval českou školu obecnou u sv. Havla a časem i obecnou školu u sv. Jakuba. V roce 1854 přešel na osmileté akademické gymnázium, které v roce 1862 zakončil maturitou. Následně nastoupil na právnická studia na vysoké škole a v listopadu 1866 úspěšně složil státní závěrečnou zkoušku.¹²

⁶ Obec ve středočeském kraji, ležící poblíž Dobříše.

⁷ Taktéž Fabiánův otec Václav Peták (stejný jmenovec jako vnuk) vykonával povolání učitele v Pičíně. ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 93.

⁸ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 93

⁹ Tamtéž, s. 94.

¹⁰ Příloha č. 1.

¹¹ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 93.

¹² *JUDr. Václav Peták, purkmistr a čestný měšťan královského města Plzně: + 19. listopadu 1917: (1892–1917)*. Plzeň: Český denník, 1917. nestr.

Pracovat začal u zemského soudu v Praze. Nakrátko byl sice přeložen ke krajskému soudu v Táboře, ale zase se vrátil zpět. Dočasně pracoval i u okresního soudu na pražském Smíchově a poslední jeho působení v Praze bylo u vrchního zemského soudu.¹³

1.3 PŘÍCHOD VÁCLAVA PETÁKA DO PLZNĚ A POČÁTKY JEHO PRÁVNICKÉ KARIÉRY

V roce 1886 se Václav společně s manželkou Růženou přestěhoval do Plzně, kde začal kariéru adjunkta u c. k. krajského soudu v Plzni a zároveň se věnoval městskému veřejnému životu. S prací adjunkta nebyl příliš spokojený, protože bránila jeho národnímu nadšení v tehdejších těžkých politických dobách.¹⁴

Tato situace ho přiměla vykonat rigorózní zkoušku. Po úspěšném absolvování celkem čtyř zkoušek byl 26. března 1871 promován doktorem práv¹⁵ a nastoupil jako koncipient v advokátní kanceláři JUDr. Karla Houšky,¹⁶ kde působil až do otevření vlastní advokátní kanceláře 10. října 1874.¹⁷

Pro své řečnické schopnosti nebo pohotovou přípravu byl JUDr. Peták vyhledáván klienty. Díky ochotě poradit a pomoci v právnických záležitostech si ho vážili i kolegové.¹⁸

1.3.1 ADVOKÁTNÍ ÚSPĚCHY

V roce 1873 propukla v Plzni hospodářská krize, která měla finanční dopad nejen na radnici, ale i na spořitelnu královského města Plzně a na Občanskou záložnu. Tato krize zapříčinila konflikt mezi německou městskou spořitelnou a bývalými členy ředitelstva spořitelny. Nešlo pouze o konflikt finanční, ale i politický, protože německá menšina žalovala českou majoritu. Vztahy mezi těmito dvěma národnostními skupinami byly po roce 1848 napjaté. Stávající pracovníci spořitelny žádali bývalé členy o reparaci ve výši 80 000 zlatých. Spor byl nakonec prospěšný k žalované straně, kterou zastupoval dr. Peták.

O další právnícky úspěšný čin se Václav Peták zasloužil na začátku 20. století v případě pozůstalosti Augustina Fodermayera. Tento plzeňský měšťan chtěl po smrti výtěžky ze svého domu se dvěma várečnými právy odkázat chorobinci, kde byli umístěni

¹³ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 129.

¹⁴ Tamtéž, s. 130.

¹⁵ Příloha č. 2.

¹⁶ Pozdější plzeňský purkmistr v letech 1888–1889.

¹⁷ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 130.

¹⁸ Tamtéž, s. 47–48.

nevyléčitelně nemocní. Fodermayer ale zemřel náhle 5. července 1906 a nezanechal po sobě žádnou závěť. Protože žil poslední roky ve Vídni, tamní soud uznal za dědice jeho syna Viléma Fodermayera. Hrozilo tedy, že činnost chorobince bude muset být zrušena. Díky zásahu dr. Petáka se ale dědické řízení přesunulo z Vídně na okresní soud v Plzni a chorobinec i nadále mohl pomáhat nemocným.¹⁹

1.4 VSTUP VÁCLAVA PETÁKA DO POLITIKY

Dr. Peták byl poprvé uveden do politického dění 13. dubna 1874, kdy byl zvolen členem obecního zastupitelstva. Působil v něm ještě devět volebních období (v letech 1878–1909).²⁰

Od 10. března 1876 až do roku 1890 zastával i místo v městské radě po zemřelém radovi Janu Kleisslovi.²¹ Pak byl zvolen purkmistrem královského města Plzně po zesnulém purkmistru JUDr. Josefu Kroftovi. Tuto funkci zastával až do své smrti v roce 1917.

Dne 15. března 1875, rok před svým vstupem do městské rady, byl Václav Peták zástupci staročeků zvolen poslancem na Sněmu Království českého, kde zastupoval volební okres Plzeň – Kralovice. Ke zvolení mu pomohl i jeho bývalý učitel Antonín Otakar Zeithammer. Při volbách v roce 1889 byl dr. Peták přehlasován a jeho nástupcem byl vybrán člen mladočeků František König.

Od roku 1876 dr. Peták působil jako člen c. k. okresní školní rady v Plzni a zároveň byl členem v místních školských radách plzeňských. V roce 1892 se stal i jejich předsedou. Tehdy se začal zajímat o školský resort.²²

Roku 1874 se dr. Peták stal členem výboru Občanské záložny a výboru Spořitelny. Působil i v okresním zastupitelstvu a od roku 1896 byl dlouholetým členem a zároveň předsedou kuratoria obchodní akademie, předsedou kuratoria dívčího lycea, dívčího pedagogia, výboru pro živnostenské školy pokračovací, kuratoria městského sirotčince. Byl i ve správním výboru městského historického muzea, v kuratoriu městského

¹⁹ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 49–54.

²⁰ Zvolen ve dnech: 28. listopadu 1878, 23. března 1882, 15. července 1886, 26. června 1890, 29. listopadu 1893, 6. března 1897, 30. října 1902., 23. února 1906 a naposledy dne 29. listopadu 1909. PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 130.

²¹ Zemřel dne 10. února 1876. PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 130.

²² PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 130–133.

uměleckoprůmyslového a také předsedou obecních komisí (školské, právnické, osobní, disciplinární a stálé zdravotní rady).

Působil i v plzeňských spolcích – Sokolské župě plzeňské, Hlaholu, Ústřední matici školské, Měšťanské besedě, ve které byl starostou (o těchto organizacích viz dále). Byl činným v Řemeslnické besedě, ve spolku obecné kuchyně, krejcarovém spolku, organizaci Národní strany svobodomyslné, závodech pro průmysl tiskařský a papírnický v Plzni, svazu českých měst a v mnoha dalších spolcích a institucích.²³

1.5 VÁCLAV PETÁK PURKMISTREM

Od druhé poloviny 80. let 19. století došlo v českých zemích k reformě obecní správy. Obecní správa přešla pod správu státu a tím byla omezena samospráva. Ve větších městech vznikly tzv. úplné magistráty, které byly zastupovány purkmistry (ti museli mít titul doktora práv) a šesti radními (ti byli přezkušováni apelačním soudem v Praze a měli na starost referáty oborů městské správy a městského hospodářství). Ačkoliv byli úředníci podřízeni státu, mzdy jim byly vypláceny z městských financí.²⁴

Od 70. let 19. století docházelo k přeměně Plzně na průmyslové město. Přestože v letech 1873–1875 postihla Plzeň finanční krize za funkčního období dr. Emanuela Tuschnera, jeho nástupce purkmistr dr. František Pecháček se svým konzervativním způsobem vedení města dále podílel na zmiňované transformaci centra západních Čech. Mezi dominantní odvětví průmyslu, díky nimž město finančně prosperovalo, patřily zejména těžký průmysl, pivovarnictví a železniční doprava. Potřeba pracovní síly v těchto odvětvích zapříčinila i velký příliv obyvatel.

Pecháčkovi nástupci se snažili pokračovat v jeho úspěšné přeměně Plzně. Purkmistři JUDr. Karel Houška a JUDr. Josef Krofta ale působili v úřadu pouze krátkou dobu, a tak největší rozmach města přišel až s purkmistrem Václavem Petákem. Ten díky své brzké angažovanosti v obecním zastupitelstvu a v obecní radě znal dobře poměry a možnosti města. Byl si vědom, že město začíná zaostávat. Modernizaci nahrávala i prosperita průmyslu.²⁵

Dne 17. listopadu 1892 se konala volba plzeňského purkmistra a obecní zastupitelé zvolili, JUDr. Václava Petáka počtem 36 hlasů. Ten se hned po zvolení zastupitelům svěřil

²³ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 133–134.

²⁴ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 140–158.

²⁵ Tamtéž, s. 198.

s plánovanými reformami v oblasti školství a zdravotnictví, s plánem na stavbu nového muzea a divadla, na vybudování kanalizace, zahájení tramvajové dopravy a zavedení veřejného osvětlení. V projevu, který směřoval i k německým zastupitelům, mimo jiné řekl: „*Od svého prvního vkročení do veřejného života sledoval jsem a všude hleděl, by prováděla se zásada rovného práva. Přeju si, aby Plzeň byla vzorem všem obcím, jak se má rovnoprávnost nejenom slovy, ale i skutky provádět.*“²⁶ Nejen obecní zastupitelé, ale i obyvatelé Plzně byli z nové volby purkmistra nadšeni, jelikož se dr. Peták vždy projevoval jako vlastenec dobré a srdečné povahy.

1.6 POSLANCEM ZEMSKÉHO SNĚMU

Václav Peták nebyl pouze purkmistrem města, ale i poslancem zemského sněmu za okres Plzeň – Kralovice. Do tohoto postu byl zvolen staročechy 15. března 1875 (ve funkci nahradil prof. Zeithammera, svého bývalého učitele). Post vykonával až do roku 1888, kdy ho vystřídal zástupcem mladočechů František König. Na sněmu byl Peták zvolen i členem komise školské, komise pro řád stavební a komise petiční.

V oblasti školství se Václav Peták pokoušel o zvýšení platů učitelům, dále o úpravu práv učitelů, o přidání drahotního příplatku učitelům a zrušení 4. třídy učitelského platu ve výši 400 zlatých a navýšení mzdy na 500 zlatých. Zajímal se i o žáky. Snažil se prosadit návrh, aby žáci byli přijímáni do škol dle mateřských jazyků a aby získávali své vzdělání ve školách reálných a odborných. Žádal, aby c. k. vláda zřídila pro západní Čechy českou samostatnou reálnou školu v Plzni. Myslel i na osud žáků, kteří absolvovali triviální nebo hlavní školu a chtěli pokračovat ve studiu. Proto vznikly školy obchodní, řemeslnické a průmyslově odborné vzhledem k národnostním poměrům místním.²⁷

Poslanci zemského sněmu řešili otázku vyučujících na školách, zejména jejich mzdu a práva. Dále projednávali zřízení jednotřídní české školy ve Vranově,²⁸ protože děti z Vranova a přilehlých vesnic se vzdělávali v německé škole v Sulislavi. Česká škola byla nakonec otevřena v roce 1883.²⁹ Otevření této školy se dr. Peták osobně účastnil, stejně jako otevření škol v Doudlevcích, Újezdě, Radčicích, Malesicích, Nýřanech nebo

²⁶ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 11.

²⁷ Tamtéž, s. 24–33.

²⁸ Obec ležící nedaleko od města Stříbra.

²⁹ *Česká obecná škola Vranov* [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0144_00486_ceska-os-vranov.pdf.

Chotíkově. Všude pronesl svůj projev, adresovaný jak k žákům, tak k rodičům, ve kterém zdůrazňoval význam škol pro zachování českého národa.³⁰

Jako referent školní komise se Václav Peták musel zabývat problémem, zda snížit povinnou školní docházku z osmi let na sedm. Žádost o snížení podalo 25 okresních zastupitelstev. Dr. Peták osobně navrhoval, aby se doba povinné školní docházky nesnižovala, „*nýbrž aby učebná osnova obecných a měšťanských škol pro poslední ročník, po příp. pro 2 poslední ročníky povinné návštěvy školní byla přizpůsobena potřebám praktického života, zejména potřebám průmyslnictva, obchodnictva a rolnictva.*“³¹

Komise pro řád stavební měla na starost stavební řád pro Království české a dr. Peták v ní zastával pozici referenta. Protože řád neplatil pro hlavní město Prahu a pro obce, které měly svůj specifický řád, byl dr. Peták poslancem a referentem pro Prahu Josefem Hlávkou navržen i na místo koreferenta pro stavební řád pro Prahu a venkov.³²

1.7 PETÁKOVY ZÁSLUHY O PLZEŇSKÉ ŠKOLSTVÍ

Každý purkmistr se zároveň stal i předsedou místní školní rady, členem okresní školní rady, předsedou v kuratoriích a výborech městských ústavů středních (odborných a pokračovacích). Obec zastupoval i při jednáních o zřízení ústavů státních i zemských. Při těchto jednáních měl moc prosadit zájem o školu a také prosadit svůj názor.³³

Plzeňské školství lze do tereziánských reforem charakterizovat jako české, avšak během vlády Marie Terezie a jejího syna Josefa II. se toto české školství začalo po vzoru rakouského školského systému germanizovat. V krajských městech se začaly zakládat trojtřídní nebo čtyřtřídní školy hlavní, jež byly určeny především pro děti měšťanských rodin a od druhé třídy byla jako hlavní jazyk zavedena němčina, i přesto, že tento cizí jazyk většina dětí neznala. V Plzni byly zřízeny od roku 1776 dvě třídy hlavní školy a o čtyři roky později přibyla třetí třída. Čtvrté třídy se žáci dočkali až v roce 1813. Chudé děti získávaly svá vzdělání v triviálních školách, které byly obvykle dvoutřídní, a vyučovalo se v nich v českém jazyce. Plzeň žádnou triviální školu neměla, a tak žáci museli docházet do Bolevce nebo do Skvrňan. Prvním učitelem hlavní školy se stal František Křepelka, jenž zároveň zastával funkci ředitele kůru v plzeňském kostele

³⁰ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 38.

³¹ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 34.

³² Tamtéž, s. 36.

³³ Tamtéž, s. 63.

sv. Bartoloměje. Snažil se o doplňování vzdělání žákům tím, že jim doporučoval mimoškolní četbu knih a v roce 1788 založil menší knihovnu pro mládež, do které věnoval své vlastní knížky.

Ani středoškolské vzdělání nebylo v Plzni opomenuto. V 18. století se o nižší latinské gymnázium starali zdejší dominikáni. Absolventi tohoto gymnázia mohli následně vystudovat úplné středoškolské vzdělání v humanitních gymnáziích. Nejčastější volbou bylo jezuitské gymnázium v Klatovech, které se nacházelo nejblíže k Plzni. Poté, co byly zrušeny jezuitské řády, požádala Plzeň o zřízení gymnázia ve svém městě, které by se řídilo podle osnov jezuitského gymnázia. Povolení ke zřízení gymnázia získalo město v roce 1776. Jednalo se o pětitřídní školu, podléhající krajskému hejtmanství, z níž tři třídy byly gramatikální a dvě humanitní. I nadále zde působili dominikáni, kteří se stali součástí učitelského sboru. Dne 3. listopadu 1804 byl při tomto gymnáziu otevřen dvouletý filozofický ústav, spravovaný premonstráty z tepelského kláštera u Mariánských Lázní, jehož cílem bylo připravit studenty na studium v univerzitách. Sídlem obou ústavů se stal bývalý klášter dominikánek, jenž byl upraven přístavbou u tehdejší Litické brány. Tímto počinem se stala Plzeň dle slov významného básníka Goetheho „plzeňským palácem studií“.

V roce 1816 byl vydán jazykový dekret požadující znalost českého jazyka mezi úředníky, lékaři a jinými státními pracovníky a platil i pro školy, do kterých se začala opět zavádět čeština. Vydání dekretu podnítilo spor týkající se jazykové otázky na gymnáziu, kde výhradně působili němečtí pedagogové. Spor se rozhodl vyřešit profesor Josef Vojtěch Sedláček, který jako jediný Čech vyučoval na sousedním filozofickém ústavu a to tím, že se výuky na gymnáziu sám ujal. Vyučování češtiny zahájil 28. ledna 1817 a jednalo se o první hodiny českého jazyka v dějinách plzeňského gymnázia. Jeho vyučování probíhalo čtyřikrát týdně bez nároku na honorář a ihned od zahájení výuky měl profesor okolo 150 studentů, jimž přednášel dějiny české literatury nebo vysvětloval pravidla české mluvnice.³⁴

V roce 1861 nastal pro plzeňské školství zlom, jelikož se začalo uvažovat o zřízení české reálky, jež měla sehrát důležitou roli v soupeření o českoněmecké školství. Snahu o založení české reálky podporovala i jiná města a obce Západočeského kraje, např. Blovice, Dnešice, Domažlice, Oplot, Přeštice, Soběkury, Spálené Poříčí aj. O samotné zřízení a stavbu se zasloužil tehdejší purkmistr MUDr. Jan Maschauer a obchodník

³⁴ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 27–42.

Emanuel Tuschner, který jako člen městského zastupitelstva podal 22. listopadu 1862 návrh o zřízení vyšší reálné školy. V roce 1863 byla sněmu a zemskému výboru předložena žádost o povolení stavby. O finanční úhradu této stavby se měl postarat až do roku 1878 pivní krejcar, jenž spočíval v odvedení 1 krejcaru z každého vytočeného piva. Budova české reálky se začala stavět na konci dnešní Veleslavínovy ulice a roku 1865 bylo zahájeno vyučování. Prvním ředitelem této školy se stal František Částek, který do této doby působil na loketské reálce. V roce 1866 byla reálka oficiálně prohlášena za českou. Částek zastával vedle ředitelské funkce i funkci školního inspektora na Plzeňsku (v letech 1869–1875) a díky tomu byly zřizovány větší a dobře vybavené školy. Dále se zasloužil o založení nové střední školy po vzoru táborského prvního reálného gymnázia, které založil Václav Křížek a kde se vyučovalo podle jeho osnov. Osnovy spočívaly v tom, že první dva roky se realisté a gymnazisté společně vzdělávali a poté se realisté učili po dobu pěti let a gymnazisté šesti let v reálných a humanitních odvětvích. Na Částkův návrh se městská rada obrátila s žádostí na Václava Křížka, aby jim zaslal učební plány a osnovy. Křížek odpověděl kladně a dokonce v dopise napsal, že reálné gymnázium by bylo v Plzni potřebné. Dne 23. září 1871 zemská školní rada přednesla svůj výnos, ve kterém bylo naznačeno, že na nově zřízené škole bude probíhat výuka v českém jazyce podle táborských osnov, bude umístěna v místnostech stávající reálky a město Plzeň bude platit veškeré potřebné zařízení. Oficiální přeměna české reálky v české reálné gymnázium se uskutečnila ve školním roce 1871/1872.

Otázka českého národního školství se týkala i české triviální školy. V předchozích desetiletích usiloval plzeňský arciděkan Antonín Hlavan o povýšení české triviální školy na českou školu hlavní. Tato škola doposud sídlila v tzv. Štíftu a roku 1854 zde bylo zřízeno místo samotného katechety a ve čtvrté třídě vyučoval učitel s klasifikací pro nižší reálku, což bylo obvyklé pouze pro hlavní školu a tak od roku 1854 byla škola označena jako hlavní, ačkoliv neměla práva jako hlavní škola a nemohla tento název oficiálně používat.³⁵ Teprve v roce 1861 podal arciděkan Hlavan znovu žádost, která byla kladně vyřízena a v červnu 1861 byla česká škola definitivně povýšena na hlavní školu a prvním ředitelem se stal Jan Rychtařík. Vznikem české hlavní školy došlo k nárůstu počtu žáků a tak prostory štíftu přestávaly být dostačující. Opět z iniciativy arciděkana Hlavana byla prosazena stavba nové hlavní školy v Komenského ulici, kam byla česká hlavní škola

³⁵ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 127–130.

v roce 1874 přestěhována.³⁶ Na konci 60. let se v Plzni zrodila myšlenka o zřízení druhé české školy hlavní. Mezi předními širiteli byl Jan Kleissl, jenž byl členem obecního zastupitelstva a podporoval českou podobu Plzně. K němu se přidal zakladatel plzeňského Hlaholu dr. Vilém Šel a vlastenecký kněz a profesor českého jazyka na premonstrátském gymnáziu Jan Hugo Karlík, který poukazoval ve zprávě městské radě na převahu českých dětí nad německými na dosavadní německé škole. I z tohoto podnětu obecní zastupitelstvo přijalo 8. února 1867 návrh, aby německá hlavní škola byla přeměněna na českou. Přestože zastupitelstvo návrh přijalo, místodržitelství usnesení zamítlo.³⁷

Nebylo opomenuto ani vzdělávání dívek. Na podzim roku 1868 byla otevřena první třída ve vyšší dívčí škole v Plzni v čele s Boženou Čechovou. Dívky se zde za roční poplatek 20 zlatých učily ručním pracím, francouzskému jazyku a dokonce se za příplatek mohly vzdělávat v hudební oblasti. V roce 1870 byla otevřena samostatná obecná škola dívčí, k níž byla o rok později připojena měšťanská škola dívčí, a tak vznikla Česká obecná a měšťanská škola dívčí v Plzni. Prvním ředitelem se stal Dominik Knobloch, který ve svém díle *Kronika českých škol v Plzni* zaznamenal vývoj zdejšího školství do roku 1887.³⁸

České školství se obecně začalo rozvíjet až na sklonku 70. let 19. století, kdy se Plzeň pomalu oddlužovala a rostl zájem o kulturní život a vzdělávání. Hlavním iniciátorem rozkvětu plzeňského školství se stal dr. Peták. V roce 1876 byl zvolen členem okresní i místní školní rady. O dva roky později začal působit v městské radě jako referent pro školské záležitosti³⁹ a v letech 1882–1896 vykonával funkci místního školdozorce. Zároveň byl i v čele školského referátu.⁴⁰

Uvědomoval si, že je ve městě potřeba všech druhů škol a že je třeba modernizovat sociální ústavy. Také si byl vědom toho, že je nutné věnovat pozornost výchově mládeže mravně narušené a péči o osiřelé děti nebo děti se sníženými tělesnými a duševními schopnostmi. Jeho hlavní koncepcí ve školském oboru se tak stalo vybudování plzeňské vychovatelny. Zasazoval se i o zřízení jeslí a současně vybízel majetné měšťany, aby finančně podporovali různé sociální organizace (útulna pro chudé rodičky, poradna pro nastávající matky apod.).

³⁶ *Kronika českých škol v Plzni*. Plzeň: Okresní školní rada, 1887, s. 18.

³⁷ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 131.

³⁸ Tamtéž, s. 132.

³⁹ Tamtéž, s. 167.

⁴⁰ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 66.

Díky svému studiu práv dr. Peták výborně ovládal školské zákony, předpisy a nařízení. Jako poslanci na Sněmu Království českého mu byl v letech 1875–1889 svěřen referát týkající se národního školství. Byl označován za jednoho z nejlepších znalců školské oblasti.⁴¹ Po dobu, kterou strávil na radnici, vzniklo celkem 17 škol. Z toho osm měšťanských a devět obecných. Každá škola byla oddělena vlastní správou.

Už během prvního roku svého působení v městské radě se dr. Peták zabýval zřízením odborné školy sladovnické, která měla poskytnout vzdělání budoucím sládkům v předmětech sladovnictví, chemie, přírodopisu, strojnictví, národního hospodářství, počtářství nebo písemnictví. Tento plán ale nebyl zrealizován.⁴²

K rozvoji českého školství bylo třeba sdružit se a podílet se na této činnosti společně. Proto v roce 1880 vznikl Odbor matice školské v Plzni (více viz dále). Nemalou zásluhu na růstu škol měl i Spolek přátel vědy a literatury, založený v roce 1878 a Božena Čechová, která při svých přednáškách vybízela české rodiče, aby své děti nechávali vzdělávat pouze v českých školách. Tento názor oceňoval i okresní školní inspektor Jehlička společně s dr. Petákem.

V roce 1882 se začalo jednat o obnovení městské vyšší dívčí školy, která by navazovala na dřívější dívčí školu vedenou Boženou Čechovou, která pro nízký zájem byla bohužel zrušena. Nová škola byla otevřena 3. března 1884 a první ročník navštěvovalo celkem 37 žákyň.

Na Petákův pokyn vypracoval v roce 1882 školní inspektor Jehlička návrh rozdělení města na školní obvody. Vznikly tak čtyři obvody: jižní (Kamerál), severní (U Zopfů), východní (obecní dům ve Wenzigově ulici a některé domy v soukromém vlastnictví) a západní (Komenského ulice). Cílem bylo potlačit zakládání německých škol a zvýšit počet docházejících dětí. V každém obvodu měla být kvůli tomu zřízena zvlášť pětiletá obecná škola pro chlapce a pro dívky. Návrh na vytvoření obvodů byl schválen zemskou školní radou 7. června 1882. Zároveň byl navýšen i počet mateřských škol. Na žádost místní školní rady bylo schváleno otevření nové měšťanské školy chlapecké v Komenského ulici. Jednalo se o první školu tohoto typu v Plzni.

V letech 1885–1887 přibýly v Plzni ještě další dvě školy. Jednalo se o školu na tehdejší Jungmannově třídě, ve které byly německé dívčí třídy a české dívčí obecné třídy. Druhá škola se dvěma trakty a kaplí se nacházela na pozemcích Plzeňsko-Březenské dráhy.

⁴¹ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 167.

⁴² PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 78.

Nezapomínalo se ani na vzdělávání dorostu. K úspěšnému růstu národních, středních a odborných škol přibyla v roce 1886 dvoutřídní obchodní škola.⁴³

V polovině 80. let 19. století se dr. Peták pokusil prosadit svůj návrh péče o mravně narušenou mládež na prvním sjezdu českých filantropů 9.–10. června 1889 v Plzni. Jako zastánce pedagogických myšlenek švýcarského pedagoga a reformátora školství Pestalozziho tam přednášel *O potřebě zákona zemského ve příčině zakládání okresních sirotčinců a vychovatelem pro opuštěnou a zanedbanou mládež*.⁴⁴ Ačkoliv Plzeň od roku 1883 vlastnila obecní sirotčinec, dr. Peták naléhal na založení vychovatelny pro děti mravně vadné. Sirotčince totiž tyto děti nepřijímaly. V dalších letech za pomoci pedagogických odborníků vypracoval stanovy, osnovu a pedagogické zásady pro budoucí ústav. Mnoho času pro vybudování vychovatelny zabralo vytvoření finančního fondu.⁴⁵ K realizaci tohoto institutu ale nikdy nedošlo.⁴⁶

Opět na Petákův popud se v Plzni začal budovat český učitelský ústav, povolený 12. listopadu 1891. První ročník pro budoucí učitele byl otevřen v září 1892. Nacházel se v soukromém domě na Saském předměstí.⁴⁷ Pokusy o zřízení učitelského ústavu sahají už do roku 1869,⁴⁸ kdy byl otevřen první ročník. Ústav ale pro nedostatek studentů zanikl.

V roce 1892 provedla státní komise odborníků průzkum výuky na plzeňském reálném gymnáziu. Na základě doporučení komise otevřelo ministerstvo kultu a vyučování nové české gymnázium s vlastní budovou na Husově třídě.⁴⁹ Dosud bylo gymnázium společně s reálkou v budově reálky. Ministerstvo kultu a vyučování se zasloužilo o otevření úplné české reálné školy, později nazvané I. česká reálka.⁵⁰

Dalším institucí, kde se Václav Peták prosadil, byla Ústřední matice školská. Ústřední matice školské začaly vznikat v 80. letech 19. století, aby odvrátily germanizaci

⁴³ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 168–169.

⁴⁴ Tamtéž, s. 169.

⁴⁵ V roce 1938 fond obsahoval 1, 5 milionu korun. ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II: Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 168.

⁴⁶ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 169.

⁴⁷ Další učitelské ročníky navštěvovaly ústav v Tylově ulici. ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 170.

⁴⁸ Pokud se nebere v úvahu plzeňská preparanda při hlavní škole před rokem 1848.

⁴⁹ ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967, s. 170.

⁵⁰ MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Václav Čepelák a katedra historie plzeňské Pedagogické fakulty*. Praha: viaCentrum s. r. o., 2016. ISBN 978-80-87646-13-7, s. 188.

v českém školství. Jejich hlavním úkolem bylo podpořit vznik a činnost českých škol v národnostně smíšených oblastech, kam patřily město Plzeň a okolní obce.⁵¹

Menšinové školství spadalo do konce trvání rakousko-uherské monarchie pod školský zákon nařízený 14. května 1869. Tento zákon rozhodoval o zřízení škol v oblastech, kde po dobu pěti let žilo 40 usedlých dětí školou povinných. O vznik obecních škol se starala zemská školní rada, ale o školu pečovala příslušná obec. Tam, kde žily české menšiny, byly obvykle v obecním zastupitelstvu členové německé národnosti, kteří byli proti zavedení české školy v obci. Takovou situaci v Sulislavi⁵² zaznamenává vranovský učitel v kronice: „*Lidé to vypravují takto: Přišli páni ze Stríbra, svolali místní školní radu, oznámili jí, že vyšel zákon, podle kterého se musí napsati o každé škole, že se tam učí buď jen německy, nebo jen česky. Česky a německy že se již více napsati nemůže. Že sice vědí, že jsou v té škole samé české děti, že však žádají místní školní radu, aby se podepsala na to, že má býti v Sulislavi škola německá, ale že jim slibují, že se bude dále učit po česku i po německu. Vesnická lehkověrná místní školní rada, když ji páni tak pěkně prosili, nemohla jim přece odřici a podepsala. Za krátký čas nato byly české tabule vymazány a škola sama přeměněna v německou.*“⁵³

Změna k lepšímu nastala až v roce 1871, kdy byly podepsány tzv. fundamentální články.⁵⁴ Pak byl omezen národnostní boj, se kterým byla spojována ochrana menšinového školství. Dosud byla německá buržoazie v germanizaci českého školství podporována vládou. S růstem české buržoazie a dělnického hnutí došlo za vlády hraběte Taaffeho k obratu. Ten totiž svými ústupky povzbudil činnost českého měšťanstva. Díky ústupkům se do politického děje vrátili staročeši a vyhlásili odstoupení z pasivní opozice na říšské radě. Navíc ale žádali i o zvýšení počtu českých škol v menšinových oblastech. Reakcí na tuto žádost bylo Stremayrovo nařízení z 12. dubna 1880, které zrovnoprávněovalo český a německý jazyk ve vnějších úřadech a na školách.

Ovšem se situací, prospěšnou českému školství, nesouhlasila německá menšina. Proto byl pro záchranu německého školství na území Čech založen roku 1880 německý soukromý spolek Deutscher Schulverein. Ten podporoval německé školství ve všech rakouských zemích tím, že zakládal mateřské, obecní a střední soukromé školy a opatrovny. Staročeši na tuto akci spolku příliš nereagovali, nadále zůstávali věrni svému

⁵¹ Ústřední matice školská v letech 1880–1919 [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2017/04/ph_spiritova.pdf.

⁵² Obec nacházející se v okrese Tachov.

⁵³ Ústřední matice školská v letech 1880–1919 [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2017/04/ph_spiritova.pdf.

⁵⁴ Změna o státoprávním uspořádání.

programu podporovat vídeňskou vládu a čekali na další ústupky. Naopak mladočeši v této oblasti převzali iniciativu.

Reakcí na vznik Deutscher Schulvereinu byla myšlenka založení celoplošného spolku podporujícího české školství. Za souhlasu mladočechů i staročechů tak byla 5. prosince 1880 svolána schůze v Měšťanské besedě v Praze, kde se ustanovila Ústřední matice školská. V Čechách pak postupně vznikaly odbory Matice.⁵⁵

Podnět ke zřízení odboru Matice v Plzni dal František Schwarz, který doposud zastával Ústřední matice v okolí Plzně. Dne 31. července 1881 se konala ustavující valná hromada odboru a do jeho čela byl zvolen právě František Schwarz, jednatelem se stal Josef Čipera a pokladníkem byl ustanoven August Fodermayer. Výbor tvořili členové: Částek, Čermák, Kutwirt a Peták.⁵⁶

Peták se jako horlivý nacionalista vyslovil k českému školství takto: „*Dbejmež svědomitě toho, by naše děti a mládež česká vůbec v zájmu vlastním i národa vychovávány byly duchem lásky ku svému národu, ve zbožnosti a přímosti povahy ku trvalému plnění povinností svého povolání se zálibou.*“⁵⁷

Tento nově vzniklý odbor měl na starost školu v Sulislavi, ve Vranově⁵⁸ a v Nýřanech. Matiční odbor se podílel i na vzniku opatrovny a obecních škol v Nové Vsi a Všekarech.⁵⁹ Protože obecná škola ve Vranově byla zničena požárem, odbor zařídil, aby se děti z vranovské školy mohly vzdělávat v sulislavské škole. Další nově otevřenou českou školou v roce 1896 byla škola v Malesicích. Odbor zde pronajal místnosti po dobu pěti let a na svoje náklady je nechal opravit.⁶⁰

Pro získání peněz na rozvoj českých škol v západních Čechách pořádala Matice každý rok slavnosti. Konaly se v Pecháčkových sadech (dnešní Štruncovy sady) a v Měšťanské besedě. Finanční dary získávala i od partnerských spolků, jako byly Sokol, Česká jednota paní a dívek, Klub českých turistů a další.⁶¹

⁵⁵ Ústřední matice školská v letech 1880–1919 [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2017/04/ph_spiritova.pdf.

⁵⁶ Ústřední matice školská: Plzeň 1880–1900. Plzeň: místní odbor Ústřední matice školské, 1900, s. 7.

⁵⁷ Tamtéž, s. 9.

⁵⁸ Obec ležící v okrese Tachov.

⁵⁹ Obec ležící v okrese Domažlice.

⁶⁰ Ústřední matice školská: Plzeň 1880–1900. Plzeň: místní odbor Ústřední matice školské, 1900, s. 8.

⁶¹ Ústřední matice školská – místní odbor Plzeň [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: https://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2017/04/ph_spiritova.pdf.

1.8 ZÁSLUHY VÁCLAVA PETÁKA O MODERNÍ PLZEŇ

Na konci 19. století došlo v Plzni k největšímu rozvoji města díky velkým stavbám, které dodnes slouží a dominují Plzni. Na začátku 90. let 19. století se konala jubilejní výstava v Praze, kde byly prezentovány nejúspěšnější stavby v Plzni a návrhy na stavby nové. Jednalo se především o nové školní budovy, vodárnu, ocelový most, budovu městské spořitelny a opravu kostela sv. Bartoloměje. Tyto návrhy byly realizovány hlavně v době, kdy purkmistrem byl dr. Peták.⁶²

V roce 1895 pořídili zastupitelé města plán celé Plzně, který umožňoval její snadnější přestavbu. Mezi důležité úpravy se považovalo odstranění nepravidelnosti ulic obklopením středu města předměstími, která měla být zastavěna pravoúhlými zavřenými domovními bloky. Hlavní městské třídy Jungmannova (dnes Americká) a Ferdinandova (dnes Klatovská), které tehdy končily ve středu města, byly prodlouženy až za řeku Mži a Radbuzu pomocí klenutých mostů.

Postupně byly zakládány městské podniky jako lázně, plovárna nebo pohřební ústav. V roce 1893 byla povolena stavba nové pošty, na přelomu století vznikl justiční palác s věznicí spadající pod krajský soud. Díky převzetí České západní dráhy vedly Plzní tři železnice, které byly zestátněny, a v roce 1896 zde vzniklo ředitelství státních drah. O dva roky později začala přestavba plzeňského nádraží. Otevřeno bylo v roce 1907.⁶³

1.9 POČÁTKY TRAMVAJOVÉ DOPRAVY V PLZNI

Jednou z idejí dr. Petáka byl i vznik tramvajové linky v Plzni. Pro tuto záležitost byla zřízena komise, jejímž úkolem bylo vypracovat osnovu podmínek pro zprovoznění první tramvaje. Komise rozhodovala i o druhu pohánění tramvaje: zda bude poháněna koňskou silou, nebo párou. Oba způsoby měly své nevýhody. Pára jednak znečišťuje ovzduší a pak také by ji bylo třeba doplňovat v každé konečné stanici a následně by tramvaj musela být poháněna motorickou silou, což by byl složitý postup. Pohon koňskou silou by byl sice méně nákladný, ale zase poněkud zastaralý. Navíc terén v oblasti Lochotína, Klatovské a Nepomucké silnice nevyhovoval tažným koním.⁶⁴

Když František Křížík zahájil provoz elektrických tramvajů v Praze, vznikla myšlenka na výstavbu elektrické pouliční dráhy i v Plzni. Tramvajová komise vyzvala

⁶² WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 487.

⁶³ Tamtéž, s. 200.

⁶⁴ *Tramway v Plzni, Nové plzeňské noviny*. Plzeň: Josef Svoboda, 1889-1893. ISSN 1805-1758.

Křižíka, aby vypracoval rozpočet pro zřízení ústřední elektrické stanice.⁶⁵ V roce 1899 pak byla zprovozněna městská elektrárna, díky níž mohly vzniknout první tři tramvajové linky vzájemně se protínající na náměstí. K samotnému slavnostnímu zahájení provozu tramvaje došlo 29. června 1899.⁶⁶ Slavnostního proslovu se ujal dr. Peták.⁶⁷

Postupně bylo vystavěno pět tramvajových linek po Plzni, vedoucích do Skvrňan, na Slovany, na Lochotín, k plzeňské plynárně a k borské věznici. Tramvaje si rychle získaly oblibu. Podle statistik bylo jen za první rok přepraveno 1 555 887 cestujících.⁶⁸

Tramvaje vyráběla firma Křižíka a Brožíka, jejich vozovna se nacházela v Cukrovarské ulici, kde kvůli napájení vozů elektřinou byla postavena i uhelná elektrárna. Vodní elektrárna se postavila v Panském mlýně. O provoz tramvají se staraly Elektrické podniky města Plzně, které se od roku 1904 staraly i o elektrifikaci města.⁶⁹

Ačkoliv byla na přelomu století zaváděna elektřina do veřejných budov, svítilo se ve městě plynem. Město proto na začátku 20. století odkoupilo plynárnu od Durynské společnosti a v roce 1909 přibyl k plynárně i nový plynojem.⁷⁰

1.10 ZLEPŠENÍ HYGIENICKÝCH PODMÍNEK

Dalším cílem dr. Petáka ve funkci purkmistra bylo zlepšení hygienických podmínek ve městě. Přelom 19. a 20. století se vyznačoval vysokou úmrtností dětí i dospělých. Hlavním problémem mortality byla nedostatečná zdravotní péče, kterou si navíc málokdo mohl dovolit. Ke zlepšení situace měla vést v 80. letech stavba vodárny,⁷¹ v letech 1897–1902 pak ještě vybudování kanalizace.⁷²

K lepším hygienickým podmínkám přispělo i přestěhování jatek v březnu 1900 z Rychtářky na území Doubravky (původně místo mimo katastr) zřízení ústředního

⁶⁵ XXXIII. schůze obecního výboru král. města Plzně, *Plzeňský obzor: svobodomyšlný list pro Plzeň a západní Čechy*. Plzeň: Jan Hessler, 1892–1911. ISSN 1805–1340.

⁶⁶ Příloha č. 3.

⁶⁷ RIEGER, Jirí. *Město v pohybu: 110 let Plzeňských městských dopravních podniků*. Plzeň: Starý most, 2009, ISBN 978-80-87338-01-8. 119 s.

⁶⁸ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 173.

⁶⁹ RIEGER, Jirí. *Město v pohybu: 110 let Plzeňských městských dopravních podniků*. Plzeň: Starý most, 2009, ISBN 978-80-87338-01-8. 119 s.

⁷⁰ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 199.

⁷¹ Do roku 1889 používali Plzeňané vodu z řek a pitnou pramenitou vodu ze studny. S přibývajícím obyvateli ovšem voda nestačila, a tak byl roku 1870 schválen plán na stavbu nové říční vodárny. WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 231.

⁷² WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 231.

hřbitova, organizace lékařské a veterinární správy, stavba nemocnice na Borech a zajištění veřejných toalet. O každodenní čistotu ulic se staralo zhruba 150 zametačů ulic, 15 nakládačů popela a během letních měsíců i 12 kropičů ulice.⁷³

1.11 ZMĚNY V PLZEŇSKÉM KULTURNÍM ŽIVOTĚ

1.11.1 STAVBA MUZEA

S uvolněním bachovského absolutismu se v 60. letech začala rozvíjet česká kultura. V Plzni paradoxně pomáhalo k rozvíjení české kultury soupeření s německou menšinou.⁷⁴

V roce 1878 bylo založeno Obecní muzeum pro město Plzeň a západní Čechy a sídlilo v dnešní Státní vědecké knihovně v Plzni. Jelikož docházelo k nárůstu muzejních sbírek, tak se muzeum rozdělilo v letech 1886–1888 podle zaměření na Městské historické muzeum a Západočeské uměleckoprůmyslové muzeum. V roce 1896 byla podle návrhů Josefa Škorpila, architekta a ředitele uměleckoprůmyslového muzea, započata výstavba nového muzea v Kopeckého sadech. Stavba byla dokončena v roce 1898. Sbírkové do ní byly přestěhovány o dva roky později.⁷⁵

1.11.2 STAVBA MĚSTSKÉHO DIVADLA

Nejen Václav Peták, ale i plzeňští měšťané chtěli ve svém městě vybudovat divadlo na takové úrovni, jaké bylo doposud pouze v Praze. Už v 60. letech 19. století, kdy se dr. Peták přestěhoval do Plzně, projevoval zájem o veřejný život. Pravidelně navštěvoval divadelní představení ve staré divadelní budově, kde pohostinně vystupovali i umělci z Prahy, nebo dokonce i z ostatních slovanských zemí.

V 90. letech se s velkým zájmem začala řešit otázka výstavby nového divadla. Jedním z podnětů bylo hostování výjimečného polského umělce, rytíře Želazovského. Během slavnostní večeře na jeho počest, které se zúčastnil i purkmistr dr. Peták, vyjádřil Želazovský svůj obdiv činohernímu souboru i řediteli divadla p. Budilovi a zároveň údiv nad tím, jak nevyhovující podmínky divadlo má. A vyzval purkmistra, aby byla co nejdříve zahájena stavba nového divadla. Purkmistr slíbil, že se tak stane.⁷⁶

⁷³ WASKA, Karel (ed). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 232.

⁷⁴ Tamtéž, s. 188.

⁷⁵ *Západočeské muzeum v Plzni* [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://www.zcm.cz/o-muzeu/historie>.

⁷⁶ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 93.

Návrh na výstavbu nového divadla byl přijat v letech 1894–1895, povolení k výstavbě bylo vydáno v roce 1899. Stavbou secesního divadla byl pověřen pražský architekt Antonín Balšánek. Oponu vytvořil malíř Augustin Němejc. K slavnostnímu otevření došlo 27. září 1892. Zahajovalo se operou *Libuše* Bedřicha Smetany.⁷⁷

1.12 PLZEŇSKÉ SPOLKY

Nevýznamnějším prvkem české (nejen plzeňské) kultury se staly spolky: umělecké, zábavní i debatní. Z jejich podnětu se konaly společenské události, plesy a různé zábavy, ale také zde vznikala umělecká činnost. Spolky sdružovaly profesionály i nadšené amatéry. V 60. a 70. letech vzniklo v Plzni několik besed – Měšťanská, Řemeslnická, Občanská nebo Dělnická. Ve společenských institucích se také často zpívalo. Jednalo se nejen o společné amatérské zpívání, ale i o sborový zpěv. Největší úspěch zaznamenal pěvecký spolek Hlahol.⁷⁸

1.12.1 HLAHOL

Nejstarší pěvecký spolek v Plzni Hlahol vznikl 30. října 1862 na popud národně smýšlejícího spolku Slovanská lípa, kde se už zpívalo česky. Právě 30. října 1862 se v Plzni konala schůze, při které byly předčítány stanovy spolku schválené z 10. října téhož roku, a už 8. listopadu 1862 spolek vystoupil při slavnostním otevření Měšťanské besedy v Plzni.⁷⁹

Největší rozkvět Hlaholu nastal v 80. letech, kdy spolek vedl Matěj Slezák. V této době spolek čítal 150 členů (100 mužů a 50 žen). Mohl tak nacvičovat velkolepá díla například Josepha Haydena *Stvoření světa* nebo Antonína Dvořáka *Stabat Mater*, *Svatební košile*. Právě v této době se členem Hlaholu stal dr. Peták. Po dobu svého působení ve sboru se zúčastnil všech slavností a zábav. Při zpěvu stával vždy ve druhé řadě mezi druhými tenory. Do spolku přispíval nejen svým hlasem, ale podílel se i na jeho reprezentaci, byl jeho mluvčím. Z důvodu časové vytíženosti funkcí purkmistra ale roku 1897 svoji pěveckou kariéru ve spolku ukončil. Naposledy vystoupil ve starém městském

⁷⁷ *Divadlo J. K. Tyla v Plzni* [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.djkt.eu/historie-divadelnictvi-v-plzni>.

⁷⁸ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 190–191.

⁷⁹ *Hlahol Plzeňský: 1862–1932*. Plzeň: Ruch, 1932, s. 6–9.

divadle při demonstraci Dvořákova díla *Stabat Mater*. Přesto nadále působil ve funkci místostarosty a ve výboru Hlaholu.⁸⁰

1.12.2 SOKOL

Další významnou institucí, která se podílela na chodu veřejného života, se stala tělovýchovná organizace Sokol. Myšlenka vzniku plzeňského Sokola vzešla z Prahy, kde se plzeňští muži setkali se cvičícími pražskými sokoly. Nejen Plzeňany, ale i přihlížející lid ohromilo shromáždění bodrých mužů cvičících ve stejnokrojích. Ihned po vystoupení plzeňští začali vášnivě diskutovat o založení Sokola v Plzni.

Dne 25. října 1863 se konala valná hromada v Měšťanské besedě v Plzni, kde se rozhodlo o vzniku plzeňského Sokola. Jeho prvním starostou byl zvolen MUDr. Vilém Šel. Cvičení bylo zahájeno 1. prosince 1863 ve vedlejší místnosti hostince U zlatého anděla v Dominikánské ulici. Následně se zde sokolové pravidelně scházeli třikrát týdně na cvičení. Ačkoliv se nejednalo v pravém slova smyslu o tělocvičnu, byla opatřena cvičebními nástroji, jako byly činky, hole, žebřiny, visutá hrazda, koza nebo kůň.⁸¹ Postupem času v jednotě vznikly sportovní oddíly – plavecký, veslařský, bruslařský, oddíl šermu, tenisu, turistiky, míčových her a táboření.⁸²

Dne 6. srpna 1864 při konání další valné hromady byla ustanovena podoba kroje. Od pražského se lišila jen pokrývkou hlavy, kterou tvořil klobouček z plstěného materiálu šedé barvy (také plzeňský klobouček zdobilo sokolí péro, připnuté ke kloboučku červenou růžicí s bílým písmenem S). O rok později byla ale i pokrývka hlavy uzpůsobena pražskému Sokolu. Na počátku září byl pořízen prapor, z poloviny bílý a z poloviny červený, s řádkem slovanských barev. Žerď byla také červenobílá a její hrot tvořil postříbřený sokol. Tento prapor se stal později výletním.⁸³

Své první vstoupení, které bylo zakončeno taneční zábavou, pořádali sokolové po dvou měsících od zahájení činnosti. Sokolská jednota se podílela rovněž na družbě s ostatními organizacemi, jako byl Hlahol, Měšťanská beseda nebo německý spolek Aar. Společně s Hlaholem pořádali organizované výlety po okolí, slavnosti a plesy. Za pomoci Měšťanské besedy a s Aarem vytvořili 29. července 1865 dobrovolný hasičský sbor, který

⁸⁰ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 108–119.

⁸¹ *Památník Sokola plzeňského: 1863–1913*. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913, s. 9.

⁸² WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁸³ *Památník Sokola plzeňského: 1863–1913*. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913, s. 10.

vznikl po požáru městské nemocnice. Působilo v něm 60 sokolů. Sbor byl v roce 1892 nahrazen profesionály, ale i nadále v něm zůstávali sokolští dobrovolníci.⁸⁴

Z kapacitních důvodů byla roku 1865 tělocvična z Dominikánské ulice přestěhována do tělocvičny vyšší reálné školy, v dnešní Veleslavínově ulici. Až na nepatrné změny⁸⁵ zde sokolové cvičili až do roku 1895.⁸⁶

V roce 1891 byly Sokolu prodány stavební pozemky pro vybudování nové tělocvičny a profesor Josef Podhajský vypracoval návrh tělocvičny. Ve dnech 3.–5. září 1892 se konala slavnost na počest položení základního stavebního kamene sokolovny. Sokolští bratři se odpoledne účastnili lampionového průvodu, který se konal k příležitosti zvolení nového purkmistra dr. Václava Petáka. Nový purkmistr se stal zároveň místostarostou České obce sokolské a župním starostou.⁸⁷ Dne 8. března 1894 byl dr. Peták zvolen náčelníkem nově vzniklého jízdního odboru.⁸⁸ Výstavba tělocvičny pokračovala, ale mezitím se bratři účastnili slavnostní, všesokolských sletů a už zmiňovaných výletů. V roce 1895 došlo k jmenování Václava Petáka čestným členem jednoty. Slavnostní otevření sokolovny se připravovalo na svátek sv. Václava, tedy 28. září 1895, ale pro nedostatek peněz k této akci nedošlo. Od 15. července téhož roku byli sokolové donuceni k opětovnému přestěhování tělocvičny z reálky, protože se tělocvična začala opravovat. Prozatímní útočiště našli v Kamerále.⁸⁹

Dne 9. února 1896 nastal veliký den pro plzeňské sokoly, konečně byla otevřena nová sokolovna. Zahájení provozu tělocvičny, při kterém vystoupilo 62 cvičenců, se účastnila široká veřejnost.⁹⁰ Nová sokolovna přispěla k šíření sokolské myšlenky v nacionálním duchu. O šíření této myšlenky se svým nadšením postaral i dr. Peták.⁹¹ Nová tělocvična zapříčinila nárůst počtu zájemců o členství v jednotě. Poprvé v historii plzeňského Sokola byla překročena hranice 500 členů. Za devět let se množství cvičenců

⁸⁴ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁸⁵ V roce 1865 byla tělocvična přestěhována do prázdného bytu v domě, který vlastnil jeden ze sokolů, poté se cvičilo i v Měšťanské besedě a následně byla zřízena v budově plzeňské reálné školy. WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁸⁶ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁸⁷ *Památník Sokola plzeňského: 1863–1913*. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913, s. 23.

⁸⁸ Příloha č. 4.

⁸⁹ *Památník Sokola plzeňského: 1863–1913*. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913, s. 24–25

⁹⁰ Tamtéž, s. 26.

⁹¹ Tamtéž, s. 73.

zdvojnásobilo (konkrétně 1 077 mužů a 156 žen⁹²). Během první světové války byly stavy sníženy opět na polovinu, protože muži museli narukovat.⁹³

V 90. letech 19. století přibyl v Sokolu vzdělávací a pěvecký oddíl. Po přelomu století bylo zavedeno elektrické osvětlení letního cvičiště a do sálu tělocvičny byly instalovány obloukové lampy.⁹⁴

Dle dochovaných vzpomínek, které byly otištěny v Památníku sokola plzeňského, lze soudit, že členové byli v organizaci spokojeni. Měla tam panovat přátelská, až rodinná atmosféra, bratři si navzájem pomáhali. Nejen mezi sebou, ale i mezi ostatními jednotami.

František Jelínek, člen plzeňského Sokola, vzpomínal rovněž v Památníku sokola plzeňského na Václava Petáka takto: „... ještě důležitějším byl pro nás styk s činovníky jednoty a hlavně s milým bratrem Drem V. Petákem, dosavadním primátorem plzeňským. Dík Sokolstva budiž mu za to, že každé vhodné příležitosti použil, by nejen svoji jednotu, ale i veškeré okolní jednoty nadchl a povzbudil ku všestranné práci sokolské. Milým vždy a vhodným, procítěným slovem svým dovedl působiti na nás, mladé i staré Sokoly; upřímnost a láska k věci sokolské mu takřka ze srdce vyvírala.“⁹⁵

V letech 1871–1874 zastával funkci jednatele plzeňského Sokola Václav Peták. Než se stal členem jízdního odboru (v roce 1894), pravidelně docházel na jeho cvičení. Když se stal i jeho vedoucím, podnikal v čele skupiny výlety. V roce 1905 se stal dokonce starostou jednoty.⁹⁶ Za všechny své zásluhy byl 26. května 1912 oceněn čestnou medailí.⁹⁷

1.12.3 MĚŠŤANSKÁ BESEDA

Besedy v životě měšťanů plnily nejen společenskou, ale i nacionální úlohu. Díky postupnému odstupu Plzeňanů od maloměstského způsobu života k velkoměstskému, byl 8. listopadu 1862 v Plzni založen po vzoru Prahy spolek Měšťanská beseda, který sloužil jako zábavné a vzdělávací sdružení.⁹⁸

Základ spolku tvořili členové ze Slovanské lípy, kteří se scházeli v podniku U Bílé růže. Později přibyla širší městská společnost, zástupci staročeků, mladočeků i zástupci

⁹² V roce 1896 byl založen dámský oddíl. WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁹³ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 308.

⁹⁴ *Památník Sokola plzeňského: 1863–1913*. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913, s. 28–30.

⁹⁵ Tamtéž, s. 52.

⁹⁶ Tamtéž, s. 31.

⁹⁷ Tamtéž, s. 74.

⁹⁸ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 306.

národnědemokratické strany.⁹⁹ Od roku 1871 v besedě působil Václav Peták jako člen správního výboru a od roku 1893 jako starosta. Heslem, kterým nabádal i ostatní členy besedy, bylo upřímnost a svornost.¹⁰⁰

Členy organizace tvořili představitelé všech společenských skupin (vyjma dělníků) – továrníci, ředitelé, úředníci nebo živnostníci. Příslušníci besedy se zprvu scházeli ve Wankově ulici (dnešní Jungmannově), poté byly místnosti domu rozšířeny o tzv. Formanku, kde působil humoristický spolek mladých intelektuálů Mňau (Kocouři). V roce 1889 byla beseda přestěhována do domu továrníka Belaniho na Prokopově třídě. Protože ale šlo o prostory stísněné, rozhodlo se o stavbě budovy určené přímo pro Měšťanskou besedu. Budova v secesním stylu byla slavnostně otevřena 29. prosince 1901.¹⁰¹

1.12.4 DĚLNICKÁ BESEDA

Postupná přeměna Plzně na průmyslové město od poloviny 19. století zapříčinila spolčování dělníků. Hlavní myšlenka spolčování zpočátku tkvěla ve vyplácení mezd nemocným dělníkům, vdovského důchodu a pohřebného. Od roku 1903 byla poskytována pomoc sirotkům a členům v nezaviněné tísní: vzdělání jim zprostředkovávaly dvě knihovny s odbornými a naučnými knihami.¹⁰²

Mezi tyto první aktivní spolky patřily Všeobecný potravní spolek a Vzájemně se podporující jednota pomocníků kamnářských a hrnčářských.¹⁰³ Později přibyla Vzájemně se podporující jednota tovaryšů koželužských v Plzni a Spolek vzájemně se podporujících dělníků v dílně České západní dráhy v Plzni. Poslední zmiňovaný spolek společně s ženským odborem sdružoval všechny dělnické profese, bez ohledu na národnost a místo bydliště.¹⁰⁴ Ve spolku se postupem času začali projevovat zástupci měšťanské a podnikatelské společnosti. V 90. letech se čestnými členy stal nejen Václav Peták, ale i Jan Krofta a Emil Škoda. Plzeň včetně okolí se postupně stala střediskem dělnického

⁹⁹ Tamtéž, s. 306.

¹⁰⁰ Archiv města Plzně, fond Měšťanská beseda v Plzni inv. č. 217, *75 let Měšťanské besedy v Plzni*, sign. XIIg 219, s. 14.

¹⁰¹ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 306.

¹⁰² Tamtéž, s. 313.

¹⁰³ Oba spolky byly založeny v roce 1871. WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 313.

¹⁰⁴ Součástí spolku byli i horníci z nýřanské uhelné pánve. WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 313.

hnutí. O vzdělávání dělnictva se starala Dělnická beseda v Plzni (založena 9. února 1873). V roce 1885 se Dělnická beseda dočkala vlastního domu. Stal se jím hostinec Peklo.¹⁰⁵

1.12.5 STRAVOVACÍ SPOLEK

Z podnětu Dělnické besedy a Českého politického spolku vznikl v roce 1890 Spolek pro obecné kuchyně v královském městě Plzni, v jehož čele byl dr. Václav Peták. O chod obecné kuchyně se postarala Česká jednota paní a dívek v čele s Růženou Petákovou. Vedle tohoto spolku vznikl 4. února 1899 Spolek pro stravování chudé školní mládeže, který byl otevřen za podpory Jindřicha Mikoleckého, Karla Houšky a Václava Petáka. Protože si byly tyto spolky svým cílem a myšlenkou práce podobné, došlo v roce 1891 k jejich sloučení. Téhož roku byla otevřena i druhá stravovna, a to pro chudé žactvo z Pražského předměstí.¹⁰⁶

1.13 ČINNOST VÁCLAVA PETÁKA ZA 1. SVĚTOVÉ VÁLKY

První světová válka poznamenala i Plzeň se stále úřadujícím purkmistrem dr. Petákem, jeho náměstkou a členy rady. Stávající vedení Plzně bylo zvoleno v obecních volbách 1913 a zůstalo až do konce první světové války. Až na dr. Petáka, který během války zemřel.

Představitelé Plzně jednali o dodávkách potravin, o chodu momentálně militarizovaných plzeňských podniků, činnosti vojsk... Zároveň byli povinni nést dekorum vůči císaři rakousko-uherské monarchie Františku Josefu I. Museli se účastnit slavností na jeho počest, oslav jeho narozenin nebo výročí.¹⁰⁷ K těmto slavnostním událostem museli představitelé měst přednést veřejný projev, který měl dopředu pevně danou strukturu. Svůj projev přednesl dr. Peták 18. srpna 1915, kdy František Josef I. slavil 85. narozeniny: „*Staříčkový a milovaný mocnář náš přes všechny útrapy, jež byly Mu v Jeho životě údělem, dožil se ve svěžesti a síle Svého vzácného věku, a to v době kromobyčejně vážné. Krásné úspěchy, jichž stále dobývá armáda naše, dávají tušiti, že veliké události, jež se právě odehrávají, skončí se tak, jest to přáním Jeho Veličenstva a celé Jemu oddané říše.*“¹⁰⁸

K této příležitosti byla vydána brožura *Císař a král František Josef I. a královské město Plzeň*, ve které byly zaznamenány návštěvy císaře v Plzni. Mimo této publikace se radní

¹⁰⁵ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 314.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 315–316.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 271.

¹⁰⁸ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 271.

rozhodli vydat válečnou pamětní knihu, kde měly být zaznamenány životy Plzeňanů a jejich obětavost během války.

Zástupci města se museli účastnit jak slavnostních příležitostí v rámci monarchie, tak i smutečních událostí. Když byl například v roce 1916 spáchán atentát na rakouského ministerského předsedu Karla hraběte Stürgkha, projevila plzeňská městská rada svou soustrast Vídní v telegramu. Když 21. listopadu 1916 zemřel František Josef I., byly následující den vyvěšeny černé prapory, zastavena výuka ve školách a dočasně byla zrušena kulturní představení.

Také ke zvolení nového císaře Karla I. zaslalo vedení města do Vídně telegram, ve kterém vítali svého nového panovníka. V telegramu se zmiňovali o víře ve vítězný mír a v šťastnou budoucnost monarchie.

Správa města měla zájem i o dobré vztahy s pražským místodržitelstvím, a tak se dr. Peták setkal 28. dubna 1915 s novým místodržitelem Království českého Maxem hrabětem Coudehovem. Při společném jednání, kde se řešily národnostní či vojenské otázky, pozval dr. Peták místodržitele do Plzně. Návštěva se uskutečnila 5.–6. října 1915 a řešily se při ní vztahy městské samosprávy k okresnímu hejtmanství. Do roku 1916 byly tyto vztahy kladné, obě strany si vycházely vstříc. Vše se změnilo s nástupem nového hejtmana Václava Dvořáka, který byl prorakousky orientovaný, a tak vzájemná spolupráce ochabovala.

Městské správě záleželo i na dobrých vztazích s představiteli vojenské a policejní správy, jelikož 10. března 1917 převzala vojenská policie dohled nad pořádkem a disciplínou vojáků v Plzni. O necelý rok později se k činnosti vojenské policie přidala i státní policie, která se starala o udržování bezpečnosti ve městě a přilehlých obcích (Bolevec, Skvrňany, Doudlevec, Lobzy aj.) nebo dohlížela na spolkové a shromažďovací akce.¹⁰⁹

Během války přestali plzeňští představitelé prokazovat loajalitu vůči monarchii. Tato situace nastala při věznění předních odbojářů během války dr. Karla Kramáře a dr. Aloise Rašína. Kramářovi byl roku 1910 udělen titul čestného plzeňského měšťana, a tak není divu, že s ním plzeňští radní prožívali jeho zatčení, uvěznění i rozsudek smrti. Naštěstí mu byl trest snižen na 20 let těžkého žaláře. Hned po jeho propuštění mu plzeňští radní zaslali telegram, ve kterém ho vítali na svobodě a vyslovovali účast s jeho strastmi.

¹⁰⁹ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 272.

S blížícím se koncem války Plzeňané nepožadovali pouze mír, ale stejně jako v jiných zemích habsburské monarchie především samostatnost. Vyčerpaní obyvatelé tento požadavek začali prosazovat na veřejných demonstracích od léta 1917. V lednu 1918 se i v Plzni objevily kopie *Tříkrálové deklarace*, které byly tajně šířeny mezi obyvateli. Po celý rok se konaly stávky, pouliční bouře a protistátní akce. Významnou plzeňskou akcí bylo v předvečer svátku sv. Václava přelepení černých císařských orlů na poštovních schránkách českými lvy. Během generální stávky 14. října 1918 pak Plzeňané na náměstí společně zpívali (prozatím neoficiální) hymnu České republiky *Kde domov můj?* Nebo pod okny hejtmanství zazpívali Václavu Dvořákovi lidovou píseň *Loučení, loučení*. Dne 27. října 1918 byl ustanoven Národní výbor a o den později došlo k toužebnému převratu a vyhlášení republiky. Bohužel purkmistr Peták se těchto významných událostí nedožil. Podlehл svým dlouhodobým zdravotním problémům. Na konci roku 1917 ho nahradil nově zvolený představitel Plzně JUDr. Matouš Mandl.¹¹⁰

1.14 ZÁVĚR ŽIVOTA VÁCLAVA PETÁKA

Už prý při zasedání městského zastupitelstva 2. listopadu 1917, několik dní před purkmistrovou smrtí, bylo možné pozorovat příznaky jeho vážné choroby. Při projevu Václav Peták údajně trpěl křečovitými záchvaty kašle a třesem po celém těle.¹¹¹

Zemřel 19. listopadu 1917¹¹² ve svém bytě v Šafaříkových sadech, obklopen svou rodinou. Příčinou jeho úmrtí byla srdeční choroba angina pectoris. O jeho život se v posledních dnech starali především dva lékaři – vlastní syn MUDr. Karel Peták a MUDr. Vladimír Kreisinger.¹¹³

Tělo zesnulého purkmistra převezli do plzeňské městské nemocnice, kde bylo nabalzamováno a kde mu byla odlita posmrtná maska. Pohřbu,¹¹⁴ který byl uskutečněn na

¹¹⁰ WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. ISBN 978-80-87911-04, s. 272–275.

¹¹¹ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 96.

¹¹² *Matriční záznam o úmrtí a pohřbu* [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30067289/plzen-105_3870-z?x=95&y=536&w=400&h=146..

¹¹³ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 96.

¹¹⁴ Příloha č. 5.

náklady obce, se zúčastnilo mnoho lidí. Na Ústředním hřbitově v Plzni bylo pro uložení ostatků vybráno čestné místo pod kaplí sv. Václava po levé straně.¹¹⁵

V roce 1927 mu byl k desetiletému výročí úmrtí postaven honosný pomník,¹¹⁶ který navrhl přední český architekt Hanuš Zápala.¹¹⁷¹¹⁸

1.15 VÁCLAV PETÁK A JEHO ODKAZ

Dle publikace *20 roků purkmistrem plzeňským* byl dr. Peták velice pečlivý, vlastenecky založený, srdečný a laskavý člověk. Václav Peták také byl velice pracovitý, jelikož od brzkých hodin pobýval ve svém úřadu. Ovšem zde nebyl celý den, neboť svůj čas využíval i pro vyjížděky koňským povozem do plzeňských lesů či pro pěší procházky po městě. Rád chodíval na procházku od svého úřadu k Lochotínu a kolem deváté hodiny ranní se vracel zpět na radnici.¹¹⁹ Zde se věnoval úřednické činnosti, přijímal návštěvy nebo podepisoval dokumenty a jiné spisy, a to až do čtvrt na jednu (či do půl jedné odpoledne).¹²⁰ Po obědě se až do tří odpoledne věnoval advokátní činnosti a pak až do pozdních odpoledních hodin pobýval ve své pracovně na radnici.

Během svého života odjížděl pravidelně na třítydenní léčebný pobyt do Karlových Varů. Údajně nerad, protože i nadále myslel na „svoji“ Plzeň, a protože nemohl úřadovat a účastnit se jednání. Po absolvování pobytu se ihned vracel do úřadu.¹²¹

Jak již bylo v mé práci několikrát zmíněno, dr. Peták byl zdvořilý, svým chováním získával sympatie a důvěru nejen u svých kolegů, zákazníků, ale i u obyvatel Plzně. Zastával heslo, že se má: „v úřadě každý úředník a zřízenec chovati tak, aby strany od úřadu neodrazoval. Strany mají viděti v úřadě svého rádce a ochránce.“¹²² Vždy se také snažil vyhovět požadavkům, se kterými se lid obracel na radnici, nebo aspoň poskytnout drobnou pomoc. Vždy se snažil finančně pomáhat chudým.¹²³

¹¹⁵ *Čestné hroby města Plzně*. Plzeň: Správa hřbitovů a krematoria města Plzně, 2015. 62 nečíslovaných stran.

¹¹⁶ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum - Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 96.

¹¹⁷ *Čestné hroby města Plzně*. Plzeň: Správa hřbitovů a krematoria města Plzně, 2015. 62 nečíslovaných stran.

¹¹⁸ Příloha č. 9.

¹¹⁹ Příloha č. 6.

¹²⁰ Příloha č. 7.

¹²¹ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 123–124.

¹²² PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 124.

¹²³ Tamtéž, s. 125.

V roce 1898 bylo při zasedání zastupitelstva navrženo, aby plzeňský purkmistr nosil při slavnostních příležitostech primátorský řetěz tak, jak tomu bylo v okolních městech. Na tento popud se 17. listopadu 1899 městská rada rozhodla pro vyhotovení řetězu. O rok později pražský architekt Antonín Balšánek vypracoval finální návrh, k jeho fyzickému zhotovení ale nedošlo.

Podnětem ke zhotovení čestného úředního řetězu purkmistra měla být až významná událost. Ta nastala, když dr. Peták slavil dvacáté jubileum ve funkci purkmistra. O zhotovení řetězu se postarala městská rada, která návrh řetězu předala plzeňské klenotnické firmě František Mandl. Vyhotovený řetěz, vážící necelý 1 kg, byl předán v den výročí ve funkci purkmistra, tedy 17. listopadu 1912.¹²⁴

„Čestný úřední řetěz purkmistra tvoří čtrnáct článků spojených vždy třemi očky a závěsný zlatý medailon. Středový závěsný článek je opatřen na líci vyobrazením historické městské pečeti a na rubu obrazem žehnání plzeňské radnici. Na dvou člancích řetězu je historický znak Království českého, jeden je opatřen plastikou krále a císaře Rudolfa II. a jeden plastikou krále a císaře Karla IV. Zbývající články jsou opatřeny polodrahokamy v městských barvách. Na líci závěsného medailonu je vyobrazen král a císař František Josef I., po stranách zemský znak rakouský a český, nahoře převyšuje medailon česká královská koruna a dole jej přesahuje zavěšené Zlaté rouno. Na rubu medailonu je znak města Plzně bez štítonoše a honosných kusů a po obvodu je nápis: Zastupitelstvo kr. města Plzně svému purkmistru MDCCCCXII. Řetěz podle nynějšího Statutu města Plzně je oprávněn a při slavnostních příležitostech a úředních výkonech zvláštního významu také povinen nosit primátor města.“¹²⁵

Pravděpodobně na počest dr. Petáka byl zhotoven další, tzv. funkční řetěz. Vyroběn byl v dubnu 1914 k příležitosti 40. výročí členství v obecním zastupitelstvu v Plzni a k oslavě 50. výročí samosprávy. Tento menší řetěz vyrobila opět firma František Mandl. Váží 249 gramů, je vyroben ze stříbra a je pozlacený. Podle pamětníků nosili primátoři tento řetěz při svatebních obřadech.¹²⁶

Díky zájmu o veřejný život a o jeho podporu byl dr. Peták vyznamenán roku 1898 rytířským křížem železné koruny III. třídy, dále komturským křížem řádu Františka

¹²⁴ *Primátorský řetěz* [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/sto-let-pouzivaji-purkmistri-a-primatori-mesta-plzne-uredni-retez-6765098>.

¹²⁵ *Primátorský řetěz* [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/sto-let-pouzivaji-purkmistri-a-primatori-mesta-plzne-uredni-retez-6765098>.

¹²⁶ Tamtéž.

Josefa I. Získal i střeleckou medaili, medaili francouzského dělostřeleckého řádu nebo medaili od České obce sokolské.

Za své zásluhy byl v roce 1898 prohlášen čestným měšťanem královského města Plzně a měst Manětína a Hranic a také čestným obyvatelem obcí Sulislav, Bohutín a Všekary.¹²⁷

Na počest purkmistra bylo v roce 1911 přejmenováno původní Radeckého náměstí na Petákovo náměstí. Během okupace v letech 1938–1945 bylo náměstí znovu pojmenováno po maršálu Radeckém a dnes nese jméno T. G. Masaryka.¹²⁸

Na náměstí T. G. Masaryka v Plzni byla v roce 1913 otevřena Obchodní akademie, která je zde dodnes. Z druhé strany budovy akademie se nachází Masarykovo gymnázium, navazující na ulici pojmenovanou po Václavu Petákovi.¹²⁹

¹²⁷ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912, s. 134.

¹²⁸ *Náměstí T. G. Masaryka* [online]. [cit. 2019-05-01]. Dostupné z: <http://pam.plzne.cz/objekt/p-tg-namesti-t-g-masaryka?code=C001>.

¹²⁹ Příloha č. 8.

2 PRVNÍ MANŽELKA RŮŽENA PETÁKOVÁ

Růžena Rákosníková (později Petáková) se narodila 12. března 1848 v Praze. Dětství prožila na Malé Straně v rodině pražského měšťana a obchodníka Václava Rákosníka a Kateřiny Rákosníkové. Vzdělání získala u Řádu maltézských rytířů a Řádu karmelitánů. Po studiích se seznámila s mladým soudním praktikantem Václavem Petákem. Vzali se 24. listopadu 1868 v kostele sv. Tomáše na Malé Straně. Poté se přestěhovali do Plzně, kde Václav Peták získal místo adjunkta u plzeňského krajského soudu.¹³⁰

Po příchodu do Plzně se Růžena Petáková společně s manželem zapojila do veřejného života. Stala se členkou zpěváckého spolku Hlahol a matkou jeho praporu. Dále byla členkou Krejcarového spolku, jehož úkolem bylo shánět šatstvo pro chudé děti, a také organizovala bazary. Roku 1886 se stala zakládající členkou a zároveň první starostkou České jednoty paní a dívek v Plzni. V této organizaci prosadila návrh na finanční podporu Ústřední matice školské částkou 20 krejcarů za každou členku České jednoty paní a dívek v Plzni. Působila i v Ženském výrobním spolku v Praze, dámském odboru Červeného kříže v Plzni a Spolku pro stravování chudé mládeže.¹³¹

V 80. letech 19. století docházelo k rozvoji vlastenecky smýšlejících spolků. Nevznikaly jenom v Praze, ale i v Plzni. V roce 1886 se plzeňské ženy rozhodly, že si založí vlastní spolek. Společně s národními pracovníky, členy Sokola, Hlaholu a Matice, se scházeli v podniku U Nocarů, poblíž kostela sv. Anny, kde měli svoje sídlo i příslušníci Spolku českých šachistů. Starostou tohoto spolku byl Ludvík Taschner,¹³² který se obklopoval vlastenci. Společně podporovali národní instituce. Členy Spolku českých šachistů byly i ženy jako Louisa Taschnerová, Klotylda Vuršrová a Mářa Schmrhová. Právě tato trojice se rozhodla založit Českou jednotu paní a dívek v Plzni.¹³³

První ustavující schůze se konala 8. května 1886 v Řemeslnické besedě. Vedla ji Louisa Taschnerová, která byla navržena na starostku spolku. Místo ale odmítla a navrhla

¹³⁰ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 94.

¹³¹ HUDECOVÁ, Dagmar – ŘEHÁČEK, Karel. *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840–1939*. Plzeň: Dimenze AZ, s.r.o., 2017. 86 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-0948-0.

¹³² Manžel Louisy Taschnerové, pozdější spoluzakladatelky České jednoty paní a dívek v Plzni. Archiv města Plzně, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303, s. 6.

¹³³ Archiv města Plzně, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303, s. 6.

za sebe Růženu Petákovou.¹³⁴ Taschnerová nakonec byla zvolena místostarostkou a Klotylda Vuršrová jednatelkou.

Dne 28. června 1886 došlo ve Valdekově sále ke slavnostnímu zahájení činnosti Jednoty. Plzeňští občané spolek vřele přijali, ale našlo se i pár jedinců, kterým se myšlenka ženského vlasteneckého spolku nezamlouvala. Nelíbilo se jim, že ženy dvakrát týdně cvičí pod vedením sokola Vladislav Porta. Jednota se nenechala odradit a postupně směřovala ke svým vytčeným cílům – přednáškám o zdravotnictví a výchově žen. Ty měly vést matky k poznání, že tělocvik je pro zdraví jejich dcer prospěšný.

Další činnosti spolku se týkaly kultury, pořádaly se různé vzdělávací přednášky, zábavy a výlety. Veškerý výtěžek byl věnován vždy k vlasteneckým účelům – na stavbu sokolovny nebo ve prospěch Ústřední matice školské.¹³⁵

Spolek dbal i na to, aby členky výboru při svém výstupu měly stejné oblečení. Už na první valné hromadě místostarostka Louisa Taschnerová navrhla, aby ženy měly stejné černé obleky, a aby byl přijat návrh na stříbrný odznak s počátečními písmeny názvu České jednoty paní a dívek v Plzni (tedy Č. J. p. a d. v Plzni) na červenobílé stuze.¹³⁶ Postupem času se odsouhlasilo, že černé obleky nosily vdané ženy a bílé šaty ženy svobodné. Šaty se nosily především při vystupování pěveckého odboru, který vedl učitel Josef Vavřínek.

Když lidé začali přijímat fakt, že i ženy pravidelně cvičí, ustanovil plzeňský Sokol samostatný odbor žen, do kterého přešly i ženy z Jednoty. Během pěti let od založení Jednoty se navýšil počet cvičících z 12 na 20. Dne 31. května 1889 uskutečnily ženy veřejné cvičení v budově reálného gymnázia, které sloužilo k propagaci samostatného ženského odboru. Odbor vedl zmíněný Vladislav Port do roku 1896, kdy musel ze zdravotních důvodů z funkce odejít. Vedení po něm převzala slečna Vosyková. V roce 1892 došlo k založení kurzu pro dívky školou povinné.¹³⁷

Už od začátku docházelo k propojení institucí Sokola a Jednoty. Členky Jednoty se účastnily a vystupovaly na všech sokolských slavnostech, a dokonce roku 1887 předaly plzeňskému Sokolu výletní prapor. Společně pak přivítaly v Praze delegáty amerického Sokola na společném sletu. Během slavnosti na Žofině 19. června 1887 starostka Růžena

¹³⁴ Příloha č. 10.

¹³⁵ Archiv města Plzně, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303, s. 7–9.

¹³⁶ Odznaky vyhotovila zlatnická firma F. Mandl. Archiv města Plzně, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303, s. 11.

¹³⁷ Archiv města Plzně, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303, s. 7–11.

Petáková s dalšími členkami výboru předala jménem své Jednoty americkému Sokolu na jejich prapor stuhy v národních barvách a s vyšitým nápisem.

Jednota také měla dobré vztahy s Ústřední maticí školskou, kterou podporovala. Starala se o to, aby chudé školou povinné děti byly alespoň trochu najedeny a oblečeny. Členky výboru Jednoty společně s Kruhem učitelek šily průměrně až 300 obleků a prádel pro děti a vařily polévky pro chudou mládež. Vše financoval Krejcarový spolek v Plzni.

Po dobu své existence se Jednota rozvinula v činnosti spolkově správního a zábavného výboru, cvičitelského sboru dam a zpěváckého odboru. Pravidelně se konaly schůze (výborové i členské), v rámci kterých se vždy konala naučná přednáška s částí zábavného programu.¹³⁸

Další institucí, ve které působila Růžena Petáková bylo Družstvo ku stravování chudé mládeže v Plzni, jež vzniklo v lednu 1889 z podnětu Ing. Jindřicha Mikoleckého. Jeho cílem bylo zajistit v zimě a na jaře teplou stravu dětem z chudých rodin. Akce probíhala pouze na obecní škole u dnešního Rooseveltova mostu. Podle statistik právě tam docházelo nejvíc chudých dětí, pro další školy navíc nebyl rozpočet.

Velké zásluhy o zřízení tohoto družstva měli purkmistr JUDr. Karel Houška a JUDr. Václav Peták, který zajistil, aby jedna místnost ve škole sloužila jako kuchyně. O samotný chod družstva se staraly dámy z České jednoty paní a dívek v Plzni, jmenovitě starostka spolku Růžena Petáková, která opatřila novou kuchyni. Následovaly ji ostatní členky, vedoucí hospodářství družstva.

Školský sbor se také účastnil provozu družstva: vydával chudým dětem lístky na jídlo. Pokrm se obvykle skládal z půllitru polévky a krajíčku žitného chleba. Vydávaly ho každý den tři paní nebo slečny z Jednoty. Dohled držela Růžena Petáková.

Podle statistik se za období od 4. února do 16. dubna 1889 (tj. během 58 všedních dnů – v neděli a o svátcích se nevařilo) vydalo 8 990 porcí. V prvních 11 dnech se vařilo z darovaných konzerv, ve zbylých dnech se potraviny kupovaly (zejména hovězí lůj, krupice, hrách, vejce, kroupy, mouka aj). Dobročinná akce probíhala i další rok.¹³⁹

Růžena Petáková zemřela 16. září 1891 v Plzni ve věku 43 let¹⁴⁰ na onemocnění tuberkulózou. Místem jejího posledního odpočinku se stal hřbitov sv. Mikuláše v Plzni.¹⁴¹

¹³⁸ Tamtéž, s. 12–13.

¹³⁹ Zpráva o činnosti: „Družstva ku stravování chudé školní mládeže v Plzni“, *Plzeňské listy*. Plzeň: J. R. Port, 1875–1911. ISSN 1804–0187.

¹⁴⁰ Příloha č. 11.

¹⁴¹ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná*

O její dobrosrdečné povaze se po jejím úmrtí vyjádřila její přítelkyně a spolupracovnice Klotylda Vuršrová: „*Jsouc v rodině své šťastnou manželkou, byla i milující matkou a majíc příliš mnoho lásky v srdci svém šlechtěném, pamatovala i na dítky cizí i na chudinu. Lidumilnost byla hlavním heslem jejím a mládež naše při tom první na řadě.*“¹⁴²

2.1 PETÁKOVY DĚTI Z PRVNÍHO MANŽELSTVÍ S RŮŽENOU PETÁKOVOU

Růženě a Václavovi se narodilo pět dětí: Emil, Václav, Karel, Jindřich a Ludmila. Dospělého věku se dožili pouze synové Emil, Karel a Jindřich.

Nejstarší syn Emil se narodil 6. listopadu 1870, stejně jako otec vystudoval práva a stal se advokátem. V roce 1900 se oženil se Zdeňkou Cingrošovou a o rok později se jim narodil syn Emil, který ale ve třech letech tragicky zahynul (byl zastřelen). Manželství Emila a Zdeňky bylo v roce 1909 rozvedeno a Zdeňka se usadila v Budapešti. Emil zemřel 30. července 1911 na plicní tuberkulózu v Ejpovicích.

O synu Václavovi se toho příliš nedochovalo. Narodil se 14. října 1875 v Plzni, kde také 25. dubna 1882 ve věku šesti let zemřel na leukémii

V pořadí třetí syn Karel se narodil 5. dubna 1878 v Plzni. Vystudoval lékařskou fakultu a pracoval jako lékař, prosektor, primář a později i jako ředitel všeobecné veřejné nemocnice v Plzni. Byl dvakrát ženatý. První choť Miloslavu Jindrovou si vzal 22. října 1918. Po její smrti se oženil podruhé v červenci 1936 s Albinou Matějkovou. Manželé původně žili v Plzni, ale v roce 1939 se přestěhovali do nedalekých Rokycan. Karel Peták zemřel 10. listopadu 1944. Pochován je na ústředním hřbitově v hrobě svého otce.

Nejmladší syn Jindřich se narodil 29. září 1879 v Plzni. Stejně jako nejstarší bratr Emil vystudoval práva a stal se tajemníkem a později i ředitelem Spořitelny královského města Plzně. Jeho zákonnou manželkou se 15. července 1911 stala Marie Egermaierová, která mu o tři roky později porodila dceru Marii. Jindřich zemřel 29. září 1935 v Plzni. Život jeho manželky Marie a jejího zetě ukončil nálet u Chocenické Lhoty v roce 1945.

Jediná dcera Ludmila se narodila 23. ledna 1884 v Plzni a zemřela 29. července 1885 v Holoubkově na zánět krku.¹⁴³

práce. Časopis společnosti přátel starožitností. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 94.

¹⁴² HUDECOVÁ, Dagmar – ŘEHÁČEK, Karel. *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840-1939.* Plzeň: Dimenze AZ, s.r.o., 2017. 86 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-0948-0.

¹⁴³ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností.* Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 96–98.

3 DRUHÁ MANŽELKA ELIŠKA PETÁKOVÁ

Po Růženině smrti se Václav Peták znovu oženil. Do druhého manželství vstoupil 19. prosince 1893 s Eliškou Pachmannovou, dcerou plzeňského měšťana a kupce Antonína Pachmanna. Sňatku přihlížela široká veřejnost, protože v té době Václav Peták vykonával už funkci plzeňského purkmistra. Mezi ním a Eliškou byl skoro třicetiletý věkový rozdíl (Václavu Petákovi bylo v době sňatku 51 let a Elišce Pachmannové necelých 23 let), a tak musela být Eliška prohlášena za zletilou na plzeňském krajském soudu v Plzni.¹⁴⁴ Společně měli tři děti – Václava, Jaromíra a Elišku.¹⁴⁵

Rodina Petáková bydlela od 80. let 19. století v Šafaříkových sadech v domě se 16 místnostmi (10 pokojů, 2 komory, kuchyně, čeledník a 2 kuchyně), z nichž tři pokoje využíval dr. Peták jako advokátní kancelář. Dům obývali nejenom manželé Petákoví s dětmi, ale i služebná Antonie Křenková, chůva Božena Straková a kuchařka Marie Sokolová.

Stejně jako Růžena i Eliška se angažovala ve veřejném životě. Také byla členkou několika spolků a institucí. Působila hlavně v Červeném kříži, Českém srdci a v Hlaholu. Volný čas věnovala rodině, o kterou údajně svědomitě a s láskou pečovala. Podle Petákových spolupracovníků chodila Eliška pravidelně po sedmé hodině večer pro svého manžela do úřadu a pak se s ním ze zdravotních důvodů procházela po náměstí.¹⁴⁶ Dokonce mu při zasedání městské rady nosila suché košile, které při zasedání propotil.¹⁴⁷

Po smrti Václava Petáka se Eliška znovu neprovдалa a zůstala se svými dětmi sama. Zemřela 13. ledna 1928 na cukrovku, která ji poslední roky života trápila. Církevní pohřeb se konal 17. ledna 1928 na ústředním hřbitově v Plzni.¹⁴⁸ Po smutečním obřadu bylo Eliščino tělo převezeno do městského krematoria, kde bylo na přání rodiny zpopelněno. O den později se konala zádušní mše za zemřelou v kostele sv. Bartoloměje na dnešním

¹⁴⁴ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 94.

¹⁴⁵ HUDECOVÁ, Dagmar – ŘEHÁČEK, Karel. *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840–1939*. Plzeň: Dimenze AZ, s.r.o., 2017. 86 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-0948-0.

¹⁴⁶ Peták trpěl cukrovkou a zákalem na jednom oku. ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 95.

¹⁴⁷ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 95.

¹⁴⁸ Příloha č. 12.

náměstí Republiky v Plzni. Důkazem, že i Eliška byla milující, dobrosrdečná a ochotná žena, byla smuteční řeč plzeňského starosty JUDr. Matouše Mandla: „*Paní Eliška Petáková byla vzornou, matkou svým dětem a pečlivou družkou svému choti. Odchází v ní žena předobrého srdce, ušlechtilé povahy. Veškerá plzeňská veřejnost, které Eliška Petáková věnovala tolik ušlechtilého, zachová ji jistě v paměti nejčestněji.*“¹⁴⁹

3.1 DĚTI ELIŠKY A VÁCLAVA PETÁKOVÝCH

Nejstarší syn z druhého manželství Václav se narodil 15. září 1895 v Plzni a stal se vojákem z povolání. Dne 29. října 1929 se v Plzni oženil s Ludmilou Hájkovou a v letech 1934–1938 pobýval v Košicích na Slovensku. V roce 1938 se vrátil zpět do rodné Plzně a o rok později se přestěhoval do Prahy, kde sloužil s hodností majora u vládního vojska.

Prostřední syn Jaromír se narodil 11. června 1899 v Plzni. Studoval v Praze České vysoké učení technické a po studiích se stal soukromým úředníkem. Později působil jako úředník Radlické mlékárny v Praze. V roce 1936 se v Praze oženil s Vlastou Knotkovou.

Nejmladší dítě ze všech Petákových potomků, dcera Eliška, se narodila 23. listopadu 1902 v Plzni. Ve 21 letech se provdala za inženýra Škodových závodů Jaroslava Vančuru, který v roce 1943 zemřel. Pochován byl na hřbitově v Bělčicích u Nepomuka, následně byly jeho ostatky převezeny do Petákovy hrobky. Eliška zemřela v roce 1958. Její ostatky byly také uloženy do rodinného hrobu.¹⁵⁰

¹⁴⁹ ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 96.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 98.

ZÁVĚR

Hlavním cílem bakalářské práce bylo sestavení podrobných biografí členů rodiny Petákových a doložení jejich přínosu městu Plzni, jak ve veřejné, tak i v politické oblasti.

Václav Peták byl díky svým činům a své pracovitosti, dobrosrdečné povaze a ochotě pomáhat velice oblíbeným nejen mezi kolegy, ale i u plzeňských obyvatel. Již jako mladý právník se snažil pomoci svým klientům, dokonce s prosbou o radu za ním chodili kolegové. Po zvolení purkmistrem v roce 1892 jeho popularita narostla, jelikož se zasloužil o rozvoj města Plzně v oblasti školství: za jeho působení ve funkci purkmistra vzniklo několik škol a došlo k reorganizaci školních obvodů ve městě. Rovněž myslel na mravně narušenou mládež a pokusil se o vybudování vlastního ústavu pro tyto děti, jelikož svým chováním je nebylo možné umístit do jiných výchovných a zdravotních ústavů. Ačkoliv z realizace plánu na vytvoření ústavu sešlo, alespoň se tato myšlenka na chvíli vnukla do myšlenek školských reformátorů a plzeňských občanů. Taktéž dr. Peták myslel na budoucnost učitelů a za jeho působení na radnici vznikl ústav pro vzdělávání učitelů. Díky svému působení v plzeňské Ústřední matici školské a nacionálnímu cítili se pak zasloužil o zachování českého školství v Plzni a okolí.

Dále inicioval přestavbu plzeňských ulic včetně předměstí a výstavbu kulturních budov (muzeum, divadlo, Měšťanská beseda). Za jeho působení se zlepšila úroveň hygienických podmínek v Plzni (stavba nemocnice, vybudování kanalizace, zřízení ústředního hřbitova a přestěhování jatek na periferii města). Díky přátelským stykům s Františkem Křížíkem se purkmistr významně zasloužil o vznik tramvajové dopravy v Plzni, která znamenala revoluci v plzeňské dopravě, a Plzeňané si jízdy tramvajemi brzy oblíbili, což dokazuje číslo přepravovaných osob za první rok, který sčítal přes milion a půl cestujících. Se zahájením provozu tramvajové linky souvisela i stavba nové uhelné a vodní elektrárny.

Nelze opomenout strasti první světové války, které postihly i město Plzeň. Zástupci města v čele s purkmistrem museli zajistit plzeňské obyvatelstvo dodávkami potravin, dále museli řešit chod momentálně militarizovaných plzeňských podniků, či činnosti vojsk. Zároveň byli nadále povinni nést dekorum vůči císaři rakousko-uherské monarchie Františku Josefu I. I přesto, že město bylo podřízené monarchii, obyvatelé podporovali představitele domácího odboje, zejména dr. Kramáře a dr. Rašína, kteří byli během války vězněni za velezradu.

Václav Peták byl aktivní i v kulturním a společenském životě. Byl členem a posléze místostarostou nejstaršího plzeňského pěveckého spolku Hlahol, kterého reprezentoval a podílel se na organizování slavností spolku. Dále byl činným v tělovýchovném spolku Sokol i jako vedoucí jezdeckého oddílu. Také působil v plzeňských besedách, jež sloužily jako kulturní a sociální centra ke sdružování plzeňských obyvatel. V uvedených organizacích byly činné i obě jeho manželky.

Důkazem, že Václav Peták byl mezi tehdejšími spolupracovníky a obyvateli oblíbený, svědčí purkmistrovský řetěz zhotovený k dvacetiletému výročí ve funkci purkmistra, který je dodnes při významných událostech nošen současným primátorem Plzně. Jako projev úcty purkmistru navrhl architekt Hanuš Zápál honosný pomník na ústředním hřbitově v Plzni, kde je ve společném hrobě pohřbena i Petáková druhá manželka Eliška. Dalším důkazem oblíbenosti bylo pojmenování náměstí po Václavu Petákovi na Jižním Předměstí (dnes náměstí T. G. Masaryka). V současné době nese jeho jméno ulice, která se nachází u náměstí T. G. Masaryka.

První manželka Růžena Petáková byla velice dobrosrdečná, obětavá a milující žena. Jako starostka České jednoty paní a dívek v Plzni se zasloužila o poskytování stravy během zimních měsíců chudým dětem z obecné školy u dnešního Rooseveltova mostu a nechala zřídit novou kuchyni pro tyto účely. Zasloužila se také o posílení sebevědomí plzeňských žen, jelikož díky zmiňované organizaci se mohly tělovýchovné činnosti věnovat i ženy. Ve spolku se ženy také učily domácím pracím či osvojování poznatků z konaných přednášek o zdravotnictví a výchově žen. Jednota taktéž konala různé kulturní akce, které sloužily nejen k pobavení zúčastněných, ale také program byl z části edukační. Výtěžky z akcí byly věnovány potřebným. Již od začátku vzniku Jednoty docházelo ke spolupráci se Sokolem. Členky Jednoty se účastnily a vystupovaly na všech sokolských slavnostech a roku 1887 předaly plzeňskému Sokolu výletní prapor. S dalšími členkami výboru předala Růžena Petáková jménem své Jednoty americkému Sokolu na jejich prapor stuhu v národních barvách a s vyšitým nápisem.

Druhá manželka Eliška byla také činná ve spolcích, zejména v Červeném kříži, Českém srdci a Hlaholu. Nejvíce času však trávila péčí o své děti a manžela. Denně mu chodila naproti do jeho úřadu a procházeli se po náměstí z důvodu manželova špatného zdravotního stavu. Společně se s MUDr. Karlem Petákem (syn z Petákovy prvního manželství) a MUDr. Vladimírem Kreisingerem starala o těžce nemocného manžela v posledních dnech jeho života.

Bakalářská práce obsahuje i praktickou část, jejímž cílem byl výzkum povědomí Plzeňanů o rodině a osobnosti Václava Petáka a jeho přínosu Plzni. Výzkum probíhal prostřednictvím dotazníku, vytvořeného na webové stránce <https://www.surveymonkey.com/en/>. Odkaz byl následně sdílen přes sociální síť či byl rozeslán po e-mailových adresách. Dotazník obsahoval celkem osm otázek, na které bylo možné odpovídat výběrem jedné odpovědi a v některých otázkách výběrem více možností. Nejvíce dotazník vyplňovali respondenti ve věkové skupině 19–30 let. Výsledky dokazují, že Václav Peták je opomenutou plzeňskou osobností.

Dle mého názoru je velká škoda, že jméno Václava Petáka je v Plzni velmi málo známé. Myslím si, že by si nejen Václav Peták, ale i jeho manželky zasloužily místo v povědomí Plzeňanů za svůj velký přínos, který dodnes obyvatelé Plzně využívají. Jedním z možných způsobů, jak toho docílit, by byla zmínka při hodinách dějepisu na plzeňských školách.

V případě psaní diplomové práce bych si ráda zvolila opět téma týkající se rodiny Petákových. Především bych se zabývala neznalostí přínosu u současných Plzeňanů a metodami, jak to změnit.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 METODA A POPIS VÝZKUMU

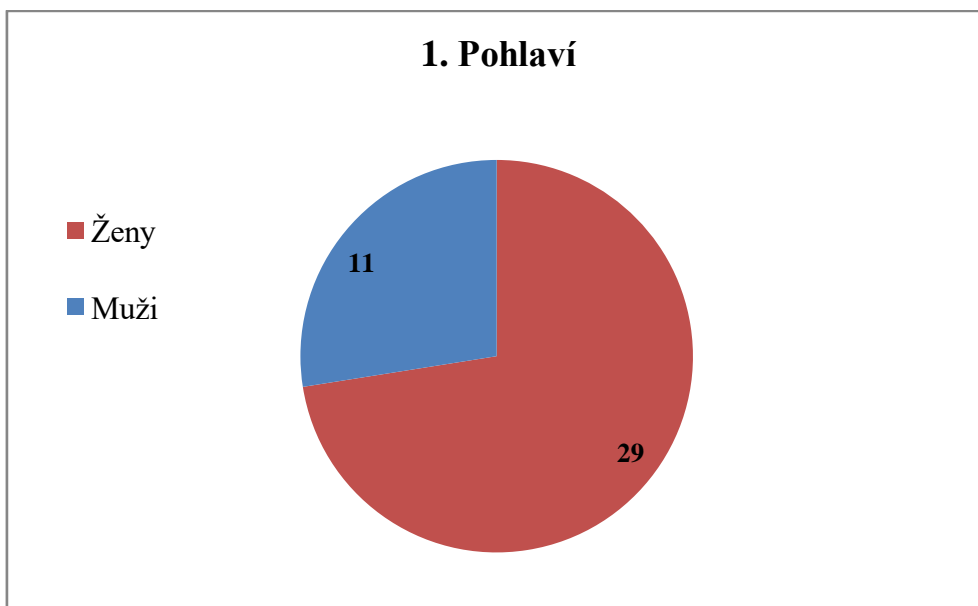
Cílem praktické části byl výzkum povědomí Plzeňanů o rodině Petákových, zejména o Václavu Petákovi a jeho přínosu městu. Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu dotazníku vytvořeného přes internetovou stránku <https://my.surveo.com/>, na které si lidé mohou vytvořit vlastní dotazník a následně ho sdílet přes hypertextový odkaz na libovolných sociálních sítích či e-mailových adresách. Tento způsob jsem si zvolila pro jeho jednoduché zpracování, snadného sdílení a i z důvodu šetrnosti k životnímu prostředí.

Dotazník obsahuje celkem osm otázek, na které respondenti odpovídali možností výběru pouze jedné odpovědi, možností výběru více odpovědí a v jedné otázce mohli odpovídat volnou formou.

4.2 VÝSLEDEK VÝZKUMU

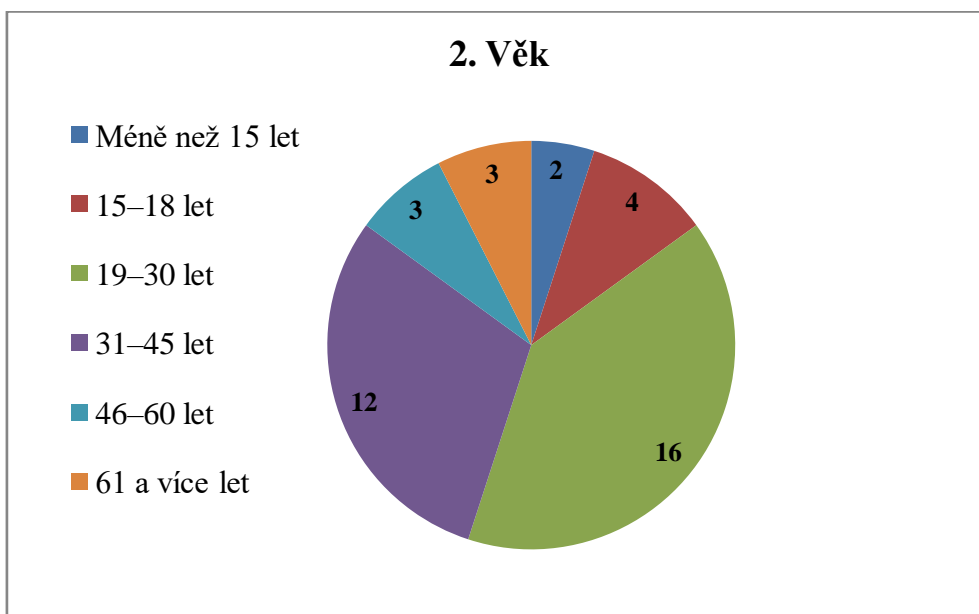
4.2.1 GRAF Č. 1 – POHLAVÍ

Dotazník zodpovědělo celkem 40 respondentů, z toho 29 žen a 11 mužů. Domnívám, se že důvodem vyššího počtu odpovídajících ženského pohlaví byla větší ochota a zájem podílet se na výzkumu, v tomto směru nejsou muži příliš sdílní.

4.2.2 GRAF Č. 2 – VĚK

Na dotazník odpověděli respondenti ve věkovém rozpětí od 10 let do 72 roků. Nejvíce odpovídajících bylo ve věku 19–30 let. Domnívám se, že je to zapříčiněno tím, že tato věková kategorie nejvíce tráví čas na sociálních sítích. Překvapilo mne, že se dotazníkem zabývaly i děti do 15 let.

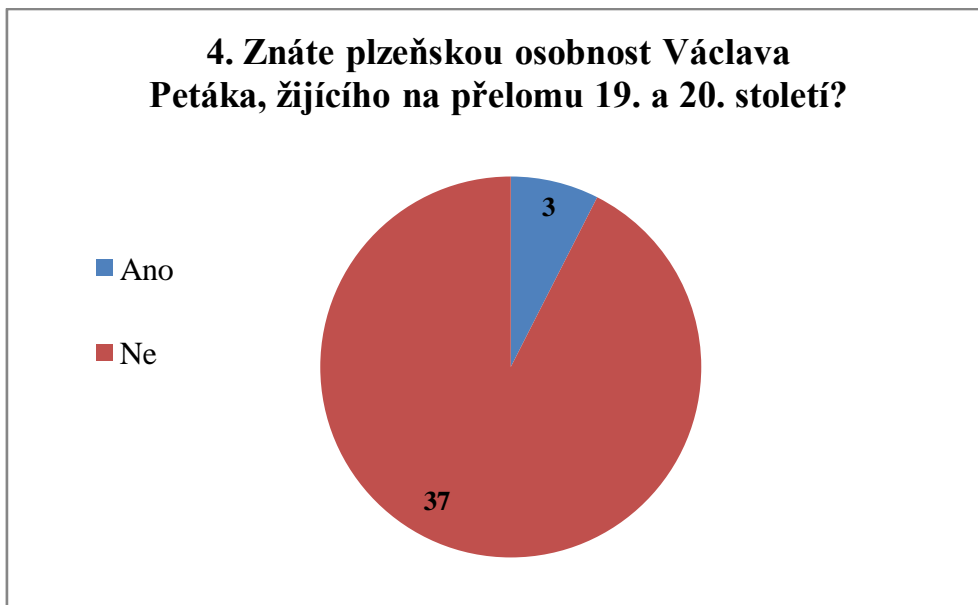
4.2.3 GRAF Č. 3 – DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ

Součástí dotazníku byla i otázka na dosažené vzdělání, aby mohlo být ověřeno, zda má dosažené vzdělání vliv na znalost především o Václavu Petákově a jeho přínosu Plzni. Největší zastoupení měli respondenti se středoškolským vzděláním.

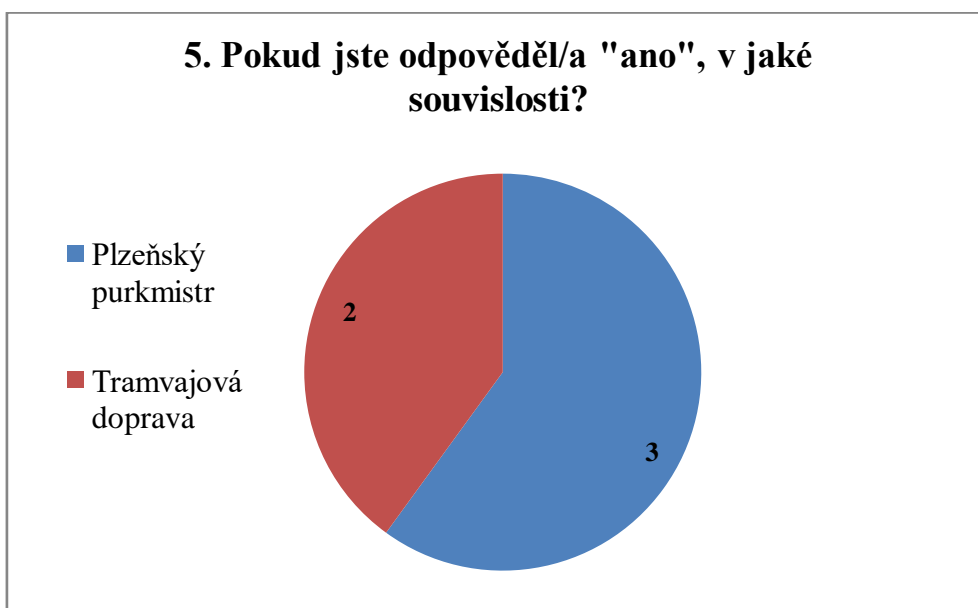
4.2.4 GRAF Č. 4 – ZNALOST VÁCLAVA PETÁKA

Na otázku týkající se znalosti osobnosti Václava Petáka kladně odpověděli pouze tři respondenti, jejichž dosažené vzdělání bylo středoškolské. Zde je patrné, že dosažené vzdělání nemá vliv na výsledky výzkumu.

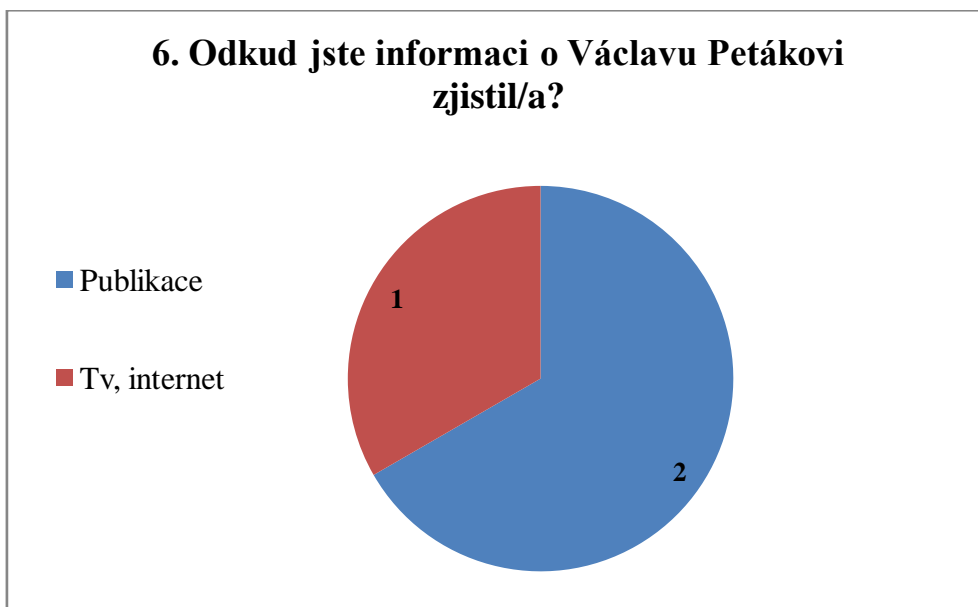
4.2.5 GRAF Č. 5 – OBLAST PŘÍNOSU

Pátá otázka navazovala na předchozí otázku. V případě, že respondent odpověděl kladně, doplnil volnou formou informaci, kdo byl Václav Peták, jaké funkce zastával, či jaký byl jeho přínos pro Plzeň.

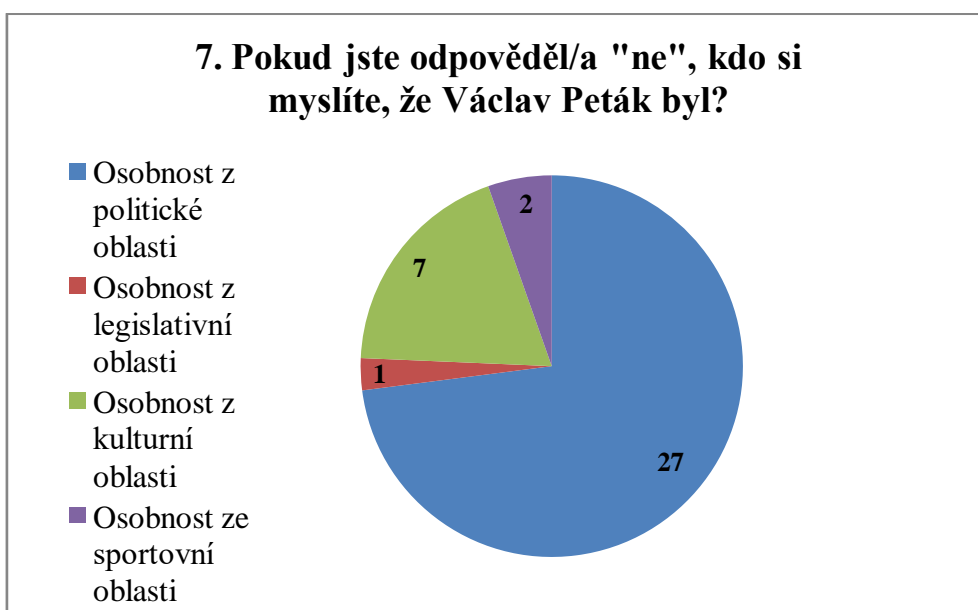
4.2.6 GRAF Č. 6 – ZDROJ INFORMACÍ

V pořadí šestá otázka navazovala na předchozí dvě otázky. Zde dotazovaní odpovídali, z jakých zdrojů získali informace o Václavu Petákovi. Konkrétně měli na výběr odpovědi: publikace, TV a internet, jiné zdroje. Respondenti odpověděli, že informace získali pouze z publikací, TV a internetu.

4.2.7 GRAF Č. 7 – ODHAD OBLASTI PETÁKOVA PŮSOBENÍ

Předposlední otázka se týkala většiny respondentů, kteří neměli znalosti o Václavu Petákovi a alespoň odhadovali, v jaké oblasti působil. Nejvíce se domnívali, že působil v politické oblasti.

4.2.8 GRAF Č. 8 – POJMENOVÁNÍ ULICE V PLZNI

Ani povědomost o pojmenování plzeňské ulice po Václavu Petákovi není vysoká, z celkového počtu dotazovaných tuto informaci vědělo pouze pět respondentů. U této otázky mě překvapila kladná odpověď u dvou respondentů do 15 let. Dle mého názoru se jedná o žáky Masarykovo gymnázia, které se nachází v Petákovo ulici.

4.3 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Další fází zkoumání bylo vyhodnocení shromážděných odpovědí. Z výzkumu lze usoudit, že současní Plzeňané jméno Václava Petáka neznají. Z celkového počtu 40 respondentů pouze tři věděli, kdo byl Václav Peták, a pět respondentů vědělo, kde se v Plzni nachází Petákovo ulice. Výsledek výzkumu mě zklamal. Myslím si, že by si tato osobnost zasloužila větší povědomí u plzeňských obyvatel. Domnívám se, že tato neznalost je zapříčiněná nezájmem současných obyvatel o historii města a taktéž nezačlenění regionálních dějin do výuky dějepisu na základních či středních školách. Situace by se dala zlepšit právě výukou plzeňské historie na plzeňských školách a pro obyvatelé Plzně, kteří již nejsou školou povinni, by byly například vhodné přednášky na toto téma ve veřejných budovách nebo formou příspěvků v regionálních novinách.

SUMMARY

The bachelor thesis is about Pilsen Peták family and their contribution to Pilsen at the turn of the 19th and 20th century. The first chapter familiarize with Václav Peták's life and his influence on Pilsen. Václav Peták was born 24 September 1842 in Rosovice. He studied law in Prague, where he met his first wife. After their marriage they moved to Pilsen, where Václav Peták started to work as a lawyer. In 1870 he became municipal councilor and deputy. On 17 November 1892 Václav Peták became burgomaster of Pilsen.

In his burgomaster care there were built a museum, a theatre and a tram line. He focused on education system and supported the improvement of the education system for Pilsen pupils and better salary for teachers. Peták was a member of many organizations – Sokol (sports organization), Hlahol (singing organization), Měšťanská beseda (cultural organization) etc. He was also a director of those organizations. Peták died on 19 November 1917. To honor him there is Petak street close to Pilsen Masaryk Square. The Peták family has a honorary grave at the Central Cemetery in Pilsen.

The second chapter is about Peták's first wife Růžena Petáková. They met in Prague, where she lived and he studied. They moved together to Pilsen. Like her husband Růžena was a member of several organizations. The most important society was Česká jednota paní a dívek v Čechách. Růžena was director of this association which had its focus on education, culture and sports. Another interest of this association were the poor kids of Pilsen. Růžena and Václav had five children but only three of them grow up to adult age. The youngest son Karel became a doctor and he took care of his father in his last days.

The third chapter is about Peták's second wife Eliška Pachmannová. They got married after the unfortunate death of Růžena. Eliška was member of the same organisations as Václav and Růžena. Above all, she lived house wife's life and took care of her children and husband.

Part of the thesis was a research on the awareness of Václav Peták among Pilsen inhabitants. The research was based on an online questionnaire filled in by 40 respondents. According to the results Pilsen inhabitants do not know much about this family. It could be improved by referring to the Petak family and their contribution to Pilsen in the history classes.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní prameny

Archiv města Plzně

- AMP, fond Česká jednota paní a dívek inv. č. 646, *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886-1936*, sign. XIIIh 303
- AMP, fond Měšťanská beseda v Plzni inv. č. 217,75 *let Měšťanské besedy v Plzni*, sign. XIIg 219
- AMP, album fotografií, signatura 34b23
- AMP, fond Hlahol Plzeň – pěvecký sbor inv. č. 212
- AMP, fond Městský úřad Plzeň inv. č. 1258
- AMP, fond Sokol I. – tělocvičná jednota Plzeň inv. č. 261

Tištěné prameny

Čestné hroby města Plzně. Plzeň: Správa hřbitovů a krematoria města Plzně, 2015. 62 nečíslovaných stran.

Hlahol Plzeňský: 1862-1932. Plzeň: Ruch, 1932. 25 s.

JUDr. Václav Peták, purkmistr a čestný měšťan královského města Plzně: + 19. listopadu 1917: (1892–1917). Plzeň: Český denník, 1917. nestr.

Kronika českých škol v Plzni. Plzeň: Okresní školní rada, 1887. 28 s.

Památník Sokola plzeňského: 1863–1913. Plzeň: Sokol plzeňský, 1913. 89 s.

Ústřední matice školská: Plzeň 1880–1900. Plzeň: místní odbor Ústřední matice školské, 1900. 24 s.

Literatura

ČEPELÁK, Václav (ed.). *Dějiny Plzně. II, Od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. 296 s.

HUDECOVÁ, Dagmar – ŘEHÁČEK, Karel. *Plzeňské ženy: významné, zasloužilé i zajímavé: 1840–1939*. Plzeň: Dimenze AZ, s.r.o., 2017. 86 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-270-0948-0.

JÍLEK, Tomáš. *Kapitoly z historie západních Čech: od pravěku do současnosti*. Plzeň: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. 88 s. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-910-4.

MORÁVKOVÁ, Naděžda. *Václav Čepelák a katedra historie plzeňské Pedagogické fakulty*. Praha: viaCentrum s.r.o., 2016. 380 stran. ISBN 978-80-87646-13-7.

PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

RIEGER, Jiří. *Město v pohybu: 110 let Plzeňských městských dopravních podniků*. Plzeň: Starý most, 2009. 119 s. ISBN 978-80-87338-01-8.

VAVŘÍK, Jan. *Ze staré školy plzeňské*. Plzeň: Nakladatelství Českého deníku, 1921. 70 s.

WASKA, Karel (ed.). *Dějiny města Plzně. 2, 1788–1918*. Plzeň: Statutární město Plzeň, 2016. 913 s. ISBN 978-80-87911-01-3.

100 let městské hromadné dopravy v Plzni: 1899–1999. Plzeň: PmdP – Plzeňské městské dopravní podniky, a.s., 1999. 127 stran. ISBN 80-85884-95-X.

Periodika

Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě. Plzeň: Lidové tiskařské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 1919–1935. ISSN 1805–1596.

Tramway v Plzni, Nové plzeňské noviny. Plzeň: Josef Svoboda, 1889-1893. ISSN 1805–1758.

Zpráva o činnosti: „Družstva ku stravování chudé školní mládeže v Plzni“, *Plzeňské listy*. Plzeň: J. R. Port, 1875–1911. ISSN 1804–0187.

XXXIII. schůze obecního výboru král. města Plzně, Plzeňský obzor: svobodomyšlný list pro Plzeň a západní Čechy. Plzeň: Jan Hessler, 1892–1911. ISSN 1805–1340.

ŘEHÁČEK, Karel. Rodinný život plzeňského purkmistra JUDr. Václava Petáka. Pohled do soukromí významné regionální osobnosti přelomu 19. a 20. století. In: ŘEHÁČEK, Karel (ed.). *Muzejní a vlastivědná práce. Časopis společnosti přátel starožitností*. Praha: Národní muzeum – Společnost přátel starožitností 45/115, č. 2, 2007, s. 93–101.

Internetové zdroje

Česká obecná škola Vranov [online]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-tc/soap-tc_ap0144_00486_ceska-os-vranov.pdf.

Divadlo J. K. Tyla v Plzni [online]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: <https://www.djkt.eu/historie-divadelnictvi-v-plzni>.

Matriční záznam o úmrtí a pohřbu [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30067289/plzen-105_3870-z?x=95&y=536&w=400&h=146.

Náměstí T. G. Masaryka [online]. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://pam.plzne.cz/objekt/p-tg-namesti-t-g-masaryka?code=C001>.

Primátorský řetěz [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <https://plzen.rozhlas.cz/sto-let-pouzivaji-purkmistri-a-primatori-mesta-plzne-uredni-retez-6765098>.

Ústřední matice školská – místní odbor Plzeň [online]. [cit. 2019-05-02]. Dostupné z: http://www.inventare.cz/pdf/soap-pn/soap-pn_ap0491_10483_matice-skolska-plzen.pdf.

Ústřední matice školská v letech 1880–1919 [online]. [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: http://www.nacr.cz/wp-content/uploads/2017/04/ph_spiritova.pdf.

Západočeské muzeum v Plzni [online]. [cit. 2019-04-01]. Dostupné z: <https://www.zcm.cz/o-muzeu/historie>.

PŘÍLOHA

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Škola v Rosovicích

Příloha č. 2 – Václav Peták právníkem

Příloha č. 3 – První tramvajová linka v Plzni

Příloha č. 4 – Václav Peták jako vedoucí jízdního oddílu

Příloha č. 5 – Pohřeb Václava Petáka

Příloha č. 6 – Purkmistr jde do úřadu

Příloha č. 7 – Václav Peták ve své kanceláři

Příloha č. 8 – Ulice pojmenovaná na počest V. Petáka

Příloha č. 9 – Pomník rodiny Petákových na Ústředním hřbitově v Plzni

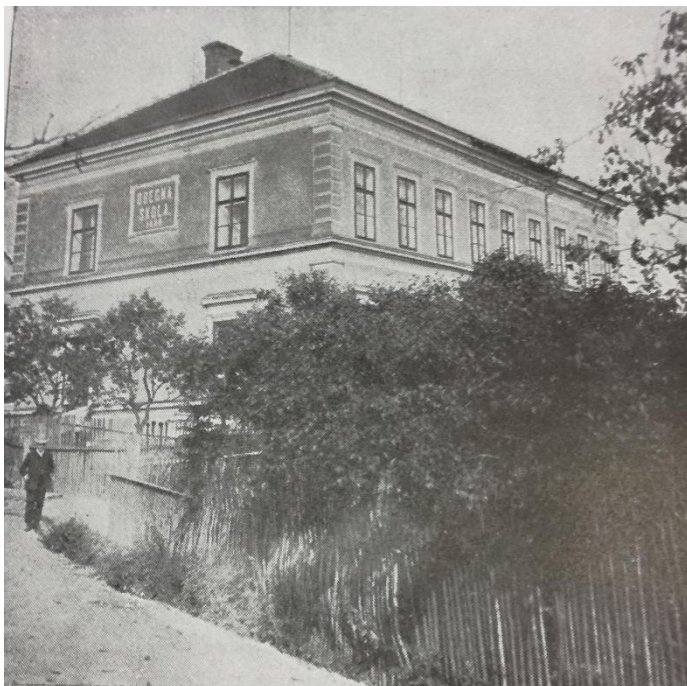
Příloha č. 10 – Růžena Petáková v České jednotě paní a dívek v Plzni

Příloha č. 11 – Smuteční oznámení Růženy Petákové

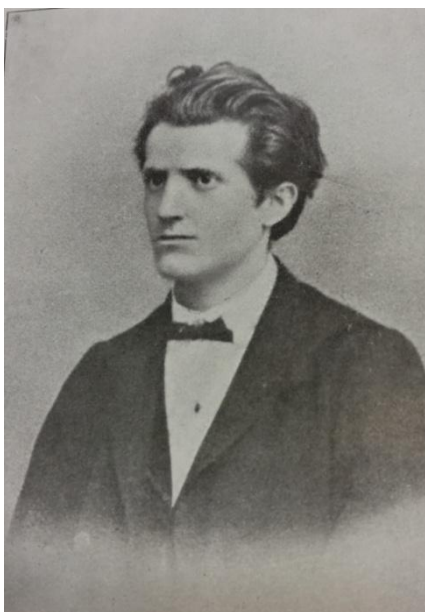
Příloha č. 12 – Smuteční oznámení Elišky Petákové

PŘÍLOHA

Příloha č. 1 – Škola v Rosovicích¹⁵¹

Příloha č. 2 – Václav Peták právníkem¹⁵²

¹⁵¹ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

¹⁵² PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

Příloha č. 3 – První tramvajová linka v Plzni¹⁵³**Příloha č. 4 – Václav Peták jako vedoucí jízdního oddílu¹⁵⁴**

¹⁵³ RIEGER, Jiří. *Město v pohybu: 110 let Plzeňských městských dopravních podniků*. Plzeň: Starý most, 2009. ISBN 978-80-87338-01-8. 119 s.

¹⁵⁴ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

Příloha č. 5 – Pohřeb Václava Petáka¹⁵⁵

Příloha č. 6 – Purkmistr jde do úřadu¹⁵⁶

¹⁵⁵ AMP, album fotografií, signatura 34b23.

¹⁵⁶ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

Příloha č. 7 – Václav Peták ve své kanceláři¹⁵⁷

Příloha č. 8 – Ulice pojmenovaná na počest V. Petáka¹⁵⁸

¹⁵⁷ PETÁK, Václav. *Dr. Václav Peták – 20 roků purkmistrem plzeňským*. Plzeň: Tisk. Českého denníku, 1912. 147 s.

¹⁵⁸ Foto autorky.

Příloha č. 9 – Pomník rodiny Petákových na Ústředním hřbitově v Plzni¹⁵⁹

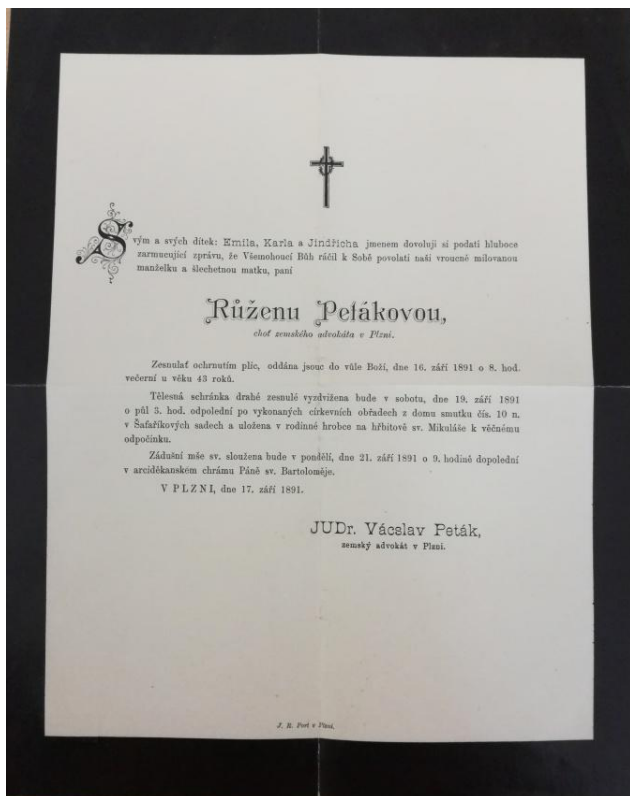
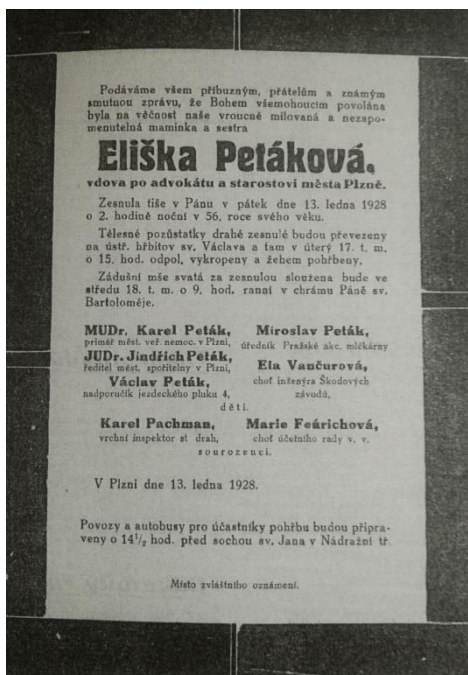

Příloha č. 10 – Růžena Petáková v České jednotě paní a dívek v Plzni¹⁶⁰

¹⁵⁹ Foto autorky.

¹⁶⁰ AMP, fond Česká jednota paní a dívek, evidenční číslo 154, spis XIIIh 303 *Slavnostní jubilejní spis k padesátiletému trvání České jednoty paní a dívek v Plzni 1886–1936*.

Příloha č. 11 – Smuteční oznámení Růženy Petákové¹⁶¹Příloha č. 12 – smuteční oznámení Elišky Petákové¹⁶²

¹⁶¹ AMP, Česká jednota paní a dívek v Plzni 1885–1948, karton 4456.

¹⁶² *Český směr: deník Československé strany národně socialistické na českém západě.* Plzeň: Lidové tiskářské, vydavatelské a nakladatelské družstvo, 1919–1935. ISSN 1805–1596.